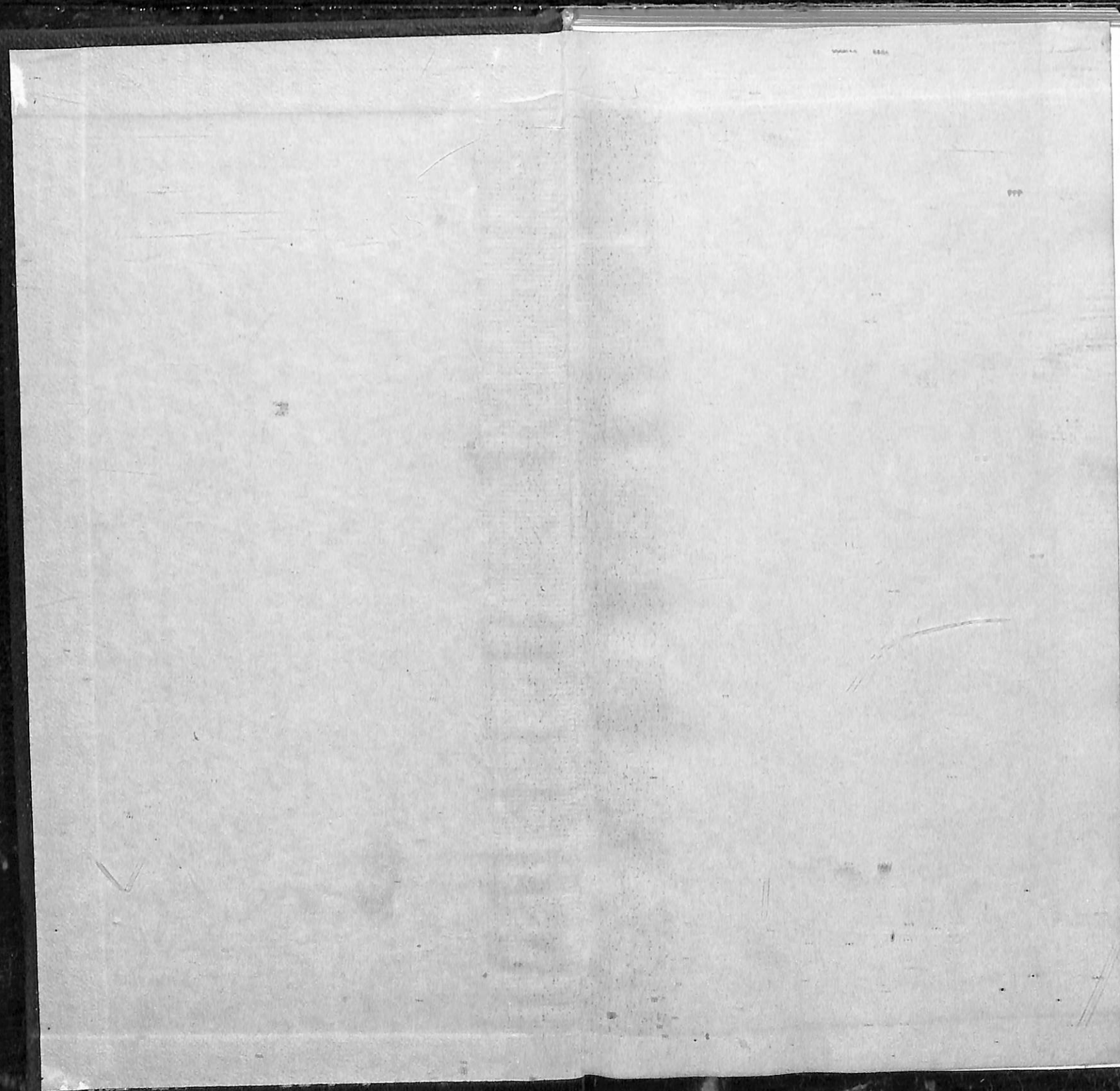

Київ
«Радянський
письменник»
1989

Художник
Василь Чебаник

ОЛЕКСАНДР
ОЛЕГ

Чары Ночи
Пірука

Упорядник
В. В. Яременко

Редактор
В. Р. Коломієць

© Видавництво «Радянський письменник», 1989
ISBN 5-333-00329-7

ОЛЕКСАНДР
МЕБ

Кличте калік і дітей понесіть,
Станьте вгорі на зруйнованих мурах,
Землю святую сльозами зросіть...
Тихо заграйте на рідних бандурах,
Небу свої каяття принесіть.

В землі віки лежала мова
І врешті вибилась на світ.
О мово, ноче колискова!
Прийми мій радісний привіт.
Навік пройшла пора безславна...
Цвіти і сий, моя державна...

Лірика

З журбою
радість
обнялась

Будь
мечем моїм...

Кому повім
печаль
мою...

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її, —
Знов молодість не буде».

журбою
радість
обнялась

С Чари ночі

12/13

мінуються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її —
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там —
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе —
І струмись власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хмелій, впивайся
І серед мрій і забуття
В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.

Відбилися зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахоші густі,
Там гнуться верби п'яні.

Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла, —
Гори! — життя єдина мить,
Для смерті ж — вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
Коли ввесь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості,
На свято радісне квіток,
Кохання, снів і млості.

14/15

Загине все без вороття:
Що візьме час, що люди,
Погасне в серці багаття,
І захолонуть груди.

І схочеш ти вернути собі,
Як Фауст, дні минулі...
Та знай: над нас — боги скупі,
Над нас — глухі й нечулі...»

.....
.....

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її —
Знов молодість не буде».

1904

Любов

О, не дивуйсь, що ніч така блакитна...
Що вийдеш ти, то знала ніч оця, —
І через те вона така привітна,
Ясна і ніжна без кінця...

О, не дивуйсь, що пахощі навколо,
Що, мов зомлілі, дивляться квітки, —
Ця ніч твоє квітчає ними чоло
І з них тобі плете вінки.

О, не дивуйсь, що стільки зір на небі
Й така прозора ночі срібна мла, —
Ця ніч ясна вбиралася для тебе,
Для тебе й срібло розлила.

І тільки ти в кімнату підеш з ганку,
Погасне тихо й журно свято скрізь,
А хмарна ніч проплаче аж до ранку
Дощем рясним невістих сліз...

1904

*

Ти знов прийшла,
щоб всі чуття холодні
Вогнем страждання запалить,
Ти знов прийшла, щоб всі страшні безодні
Душі моєї розбудить... 16/17

Ти знов прийшла, щоб кинуть на поталу
Весь світ чуттів і дум моїх,
Щоб вічно я страждав по ідеалу
І досягнуть його не міг.

1904

Іскра

*В*она б ще жевріти могла,
Та більше жевріть не схотіла, —
Ураз всю міць свою взяла,
Всю ніч осяяла і — стліла...

Погасла іскронька мала,
Рожеве світло більш не лється...
І шкода сяйва і тепла,
І ніч темнішою здається...

Дарма! Лишивсь від тебе слід...
Заб'є бенкет колись горою,
І на йому згадає світ
Про ніч, осяяну тобою!

1904

*

*А*х, скільки струн в душі дзвенить! 18/19
Ах, скільки срібних мрій літає!
В які слова людські їх влить?!
Ні, слів людських для їх немає...
Вони ж так прагнуть в слові жить...

Так часом весь в огні горить,
Стражда закоханий до краю
І слів не зна, в які б він влить
Зумів любов свою безкраю...
«Вона» ж чекає... і мовчить...

1904

Айстри

О півночі айстри в саду розцвіли...
Умились росю, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать...

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні, —
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем...

І вгледіли айстри, що вколо — тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма, —
Схилились і вмерли... І тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами їх!..

1905

*

М и зовсім мене не кохала,
А я був повинен забуть...
Чого ж ти так тяжко зітхала
В той час, як збирався я в путь!..
Чого твої руки тремтіли —
Чого ти тремтіла уся?!
І роки уже пролетіли,
А й досі не знаю ще я.

20/21

1905

✱

Роза пройшла... зітхнули трави,
Квітки голівки підняли,
І сонце, тепле і ласкаве,
Спило погляд на землі.

Здаля розвіялись тумани,
Знов ясно, пахощі, тепло...
Спинилась кров, замовкли рани.
Прибите серце ожило.

Літає радість, щастя світе,
Дзвенять пташки в садах рясних,
Сміються знову трави, квіти...
А сльози ще тремтять на них.

1905

✱

Чому з тобою ми не хвилі?
Удвох за руки б ми взялись
І в край щасливий полетіли,
Де ждала нас любов колись.

Чому не птахи ми з тобою?
Ми б не нудились на землі,
А над горою сніговою
З ясними хмарами жили.

Чому ми й досі не здолаєм
Свого минулого забуть?
Ми б в щасті чистім і безкраїм
Могли б, як в морі, утонуть.

1905

*

Вона ішла... але здавалося мені,
Що ніжний пролісок в снігу зоріє,
Встає з-під нього і радіє
Промінню, сонцю і весні.

Вона ішла... мені ж здавалось, що газель
Поміж кущами кроком полохливим,
Назустріч бістреням бурхливим,
Униз спускається зо скель.

Вона ішла... і їй всміхалися гаї,
Вітри несли їй пахощі майові,
Вклонялись трави їй шовкові
І щебетали солов'ї.

Вона пройшла і зникла десь у сизій млі...
І ніби з нею все пройшло навіки:
Весна, бажання, і утіхи,
І вся краса життя й землі.

1905

*

Твої очі — тихий вечір,
Що спускається безгучно,
Несучи на землю спокій
На своїх сріблястих крилах.

24/25

Твої очі — сизі хмари,
Крізь які у день похмурий
Пробивається проміння
Твого серця золотого.

Твої очі — срібна річка
З таємничим царством казок...
Їх розказують нечутно
Рибкам золотим русалки.

Твої очі — ніжні квіти,
На яких спинились сльози
Після мук за світ безщасний,
Як росинки після ночі.

Твої очі — тиха радість,
Що у душі людські лється
І несе в яснім спокою
В їхні ночі усміх неба.

1905

Р

*

аз високо над горами,
Уранці по весні,
Дві хмароньки пливли кудись,
Як янголи ясні.

Удосвіта дві хмароньки
Зустрілися вгорі
І мовчки зупинилися,
Як божих дві зорі.

Дві хмароньки зустрілися
Удосвіта колись,
Зустрілися, спинилися,
За рученьки взялися.

Хотілось їм зостатися,
Удвох прожити вік,
А вітер злий сміявся вже
Десь збоку біля їх.

І стали тихо плакати
Дві хмароньки ясні,
І сльози їхні падали,
Сріблясті і рясні.

А трави в свої рученьки
Ловили радо їх
І грались, ніби в крем'яхи,
Сльозами хмарок тих.

1905

Т

*

лянь, мій милий, скільки вроди,
Скільки сонця навкруги!
Глянь, як сяють срібні води,
Як хвилюються луги!..

«Я сліпий... тебе ось... бачу...»

Ось послухай: десь за гаєм
Соловей заплакав враз...
Побіжм, його питаєм:
Чи любив він більше нас?!
«Я глухий... тебе ось... чую...»

1905

26/27

П

*

орвалися струни на арфі...
І арфа сумує німа,
В других виклика вона сльози
І плаче сама.

Сміюсь я, жартую, співаю,
Не скажусь на долю зовсім
І б'ю по розірваних струнах
На серці моїм.

1906

Л

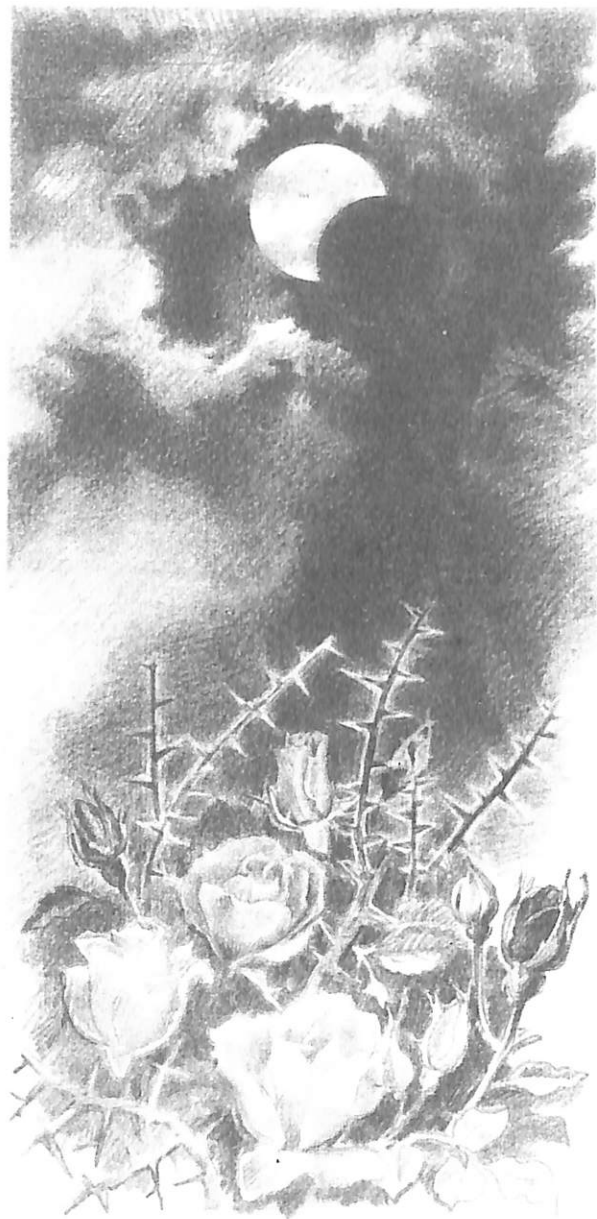
*

юблю її, зову своєю,
Як пташку, жалую її,
В полях, в гаях гуляю з нею,
Співаю їй пісні свої.

28/29

Вона ж, замислена, крізь сльози
Все журно дивиться кудись,
Немов шукає по дорозі
Того, що стратила колись.

1906

*

З журбою радість обнялась...
В сльозах, як в жемчугах, мій сміх.
І з дивним ранком ніч злилась,
І як мені розняти їх?!

30/31

В обіймах з радістю журба.
Одна летить, друга спиня...
І йде між ними боротьба,
І дужчий хто — не знаю я...

1906

*

М

и з'являєшся, як ранок...
Там, на заході, ще ніч,
А на сході уже небо
Червоніє від проміння,
Блиску сонця золотого...
Як в чеканні б'ється серце!

Ти ідеш, як день блискучий...
Все радіє навкруги,
Все впилося очима в сонце,
Все співає йому гімни,
Простяга до його руки...
Як радіє, квітне серце!

Ти проходиш... ніби вечір...
Там, на заході, ще день,
Там ще небо в барвах грає,
А на сході вже, як демон,
Чорна ніч розкрила крила...
Як щемить у щемках серце!

1906

*

А

не зазнав тих ніжних ласк і слів,
Що марились мені колись весною,
Що чув я в співах солов'їв,
Що гай мені ласкаво шелестів
Давно колись, далекою весною...

Ти другому всі ласки віддала,
Ти другому усі слова сказала...
Мене любить ти не змогла,
Для мене любих слів ти не знайшла,
Бо всі давно їх іншому сказала.

Але в житті моїм ще втрачено не все.
І часом в снах лежу я серед поля —
Колосся ніжно б'ють мене в лице,
І безліч ласк і слів їх шум несе,
І ти мене шукаєш серед поля.

1906

32/33

А

*

к вінки плела ти з квітів,
Розлучили люди нас...
Ми зітхнули, розійшлися
І не стрілись по сей час.

Ти давно вже вийшла заміж,
Одруживсь уже і я...
Ти щаслива — я не знаю.
Й ти не знай, любов моя.

Я торік, минулим літом,
Заїздив в своє село...
Завалилась рідна хата,
Рідну греблю рознесло...

Я не знаю, — мабуть, греблі
Жаль зробилося мені:
Там, де ми танки водили,
Жалібні я склав пісні.

Кажуть люди, що недавно
Й ти приходила чогось...
Що в ту ніч чиєсь ридання
З-понад озера несло.

1906

Р

*

34/35

оли на крилах ночі
На землю сон злетить,
Ти в темний сад виходиш
З квітками говорить.

Ти знаєш, що заснув я
І сплю уже давно,
Замкнуті в мене двері,
Зачинено вікно.

Даремно ти гадаєш,
Тебе я одував:
Всю ніч я за тобою
Нечутно проходив.

Тобі сказала рожа:
«Я бачила його:
Сьогодні вранці рвав він
Квітки з куща мого».

Шепнув тобі барвінок:
«І я його стрівав,
Засмучений ходив він
І лист мій потоптав».

Акація зітхнула:
«О травонько моя,
Навіщо там кохання,
Де треба забуття...»

«Іди собі у хату,
До нелюба іди
І милого ночами
Ніколи вже не жди».

Колишуться троянди,
Акація зітха:
«Забудь його навіки —
Тебе він не коха».

І здалеку я бачив,
Як стала ти ридать
І, впавши на коліна,
Барвінок цілувать.

1906

*

дну я любив за веселість,
Другу я за вроду кохав,
А третій за соняшний усміх
Квітками дорогу встилав.

36/37

Ти зовсім була не вродлива
І завжди, як вечір, смутна...
Чого ж ти з усіх моїх милих
У серці осталась одна?!

1906

У

*

ебо блакитне, зелена земля,
Груші і яблуні білі...
Квітоньки милі! Зірвіться з гілля...
Вітряно! Квітоньки милі.

Вітер на північ летить крізь садок,
Північ, ще вкриту снігами...
Квітоньки білі, зірвіться з гілок —
Журиться мила за вами.

Ой, полетіть, до вікна припадіть,
Мов голубки білокрилі...
Візьме на груди вас мила зогріть...
Вітряно, квітоньки милі!..

1907

У

*

е беріть із зеленого лугу верби
Ні на жовті піски, ні на скелі,
Бо зів'яне вона від жаги і журби
По зеленому лузі в пустелі...

38/39

І сосни не несіть на зелені луги,
Бо вона засумує в долині
І засохне в воді від палкої жаги
І нудьги по далекій вершині...

1907

*

В пісні мўки, в муці щастя
В'яне все в гаю...
О, не слухай, усміхнися
І скажи — люблю.

Поцілуєш — і від чару
Змовкнуть солов'ї,
І до ранку будуть слухать
Тільки нас гаї.

1907

*

*М*и в ту ніч другим зоріла,
Ти другим вінки плела,
Надо мною ж насміхалась
І знущалась, як могла.

40/41

Чом же ти, коли дізналась,
Що давно жонатий я,
Вже півроку не смієшся
І заплакана щодня?

1907

*

Скоро сонце засміється,
Зацвіте уся земля,
Та у парі із тобою
Не піду вже більше я.

А один, як привид темний,
Я блукатиму весь день,
Не любуючись квітками
І не чуючи пісень.

Я проходитиму луки,
Я минатиму красу...
І одну розпуку в серці
На край світа понесу.

1907

*

Щащо, нащо тобі питати,
Чи я люблю тебе, чи ні...
О, легше серце розірвати,
Ніж знати відповідь мені.

Чи я люблю тебе — не знаю, —
Спитай вночі у срібних зір,
Весною вслухайсь в шелест гаю,
Вдивися в даль з зелених гір.

Спитай у чайки, що голосе,
Спитай у хмар, що сльози ллють,
Піди на спалені покоси,
Що в раз останній роси п'ють, —

Спитай, бо я сказать безсила...
Я знаю, знаю тільки те,
Що підеш ти — і вирита могила,
І згасло сонце золоте.

1908

Над колыскою

Пісня матері

Спить мій малесенький, спить мій синок... 44/45
Спить він, наслухавшись дивних казок.

Нащо ж ти віченьки знову розкрив?!
Спи, моя пташко, то вітер завив.

Стогне і виє уже він давно,
Б'ється і стука у наше вікно...

Геть, розбишако, в далекі степи!..
Спи, моя ластівко, солодко спи!

Ось уже й вітер зовсім занімів..
Мабуть, заснуть під намет полетів...

Холодно зараз в лісах і лугах —
Все потонуло в глибоких снігах.

Бігають зайчики, мерзнуть, тремтять,
Затишок хочуть собі відшукать.

Ось, вони вгляділи, кущик стоїть, —
Годі! Давно вже лисичка там спить.

Кинулись знову кудись на грядки —
Ой, там ночують сьогодні вовки.

Краще ви в поле біжіть, за лісок..
Знайдете там ви соломки стіжок —

Глибше забийтесь, зарийтесь в снопки,
Щоб не знайшли вас голодні вовки...

Спи ж, мій малесенький, годі гулять...
Зайчики білі давно уже сплять.

1908

*

У

е забуду я... о ні!
І тепер, коли згадаю,
Бачу ночі весняні,
Чую шум далекий гаю.

46/47

На траві, в шовку густім
Слід лишають твої ніжки,
А на личеньку твоїм
Золоті горять усмішки.

Ми йдемо... Шумлять гаї,
Ллються пахощі розкішні,
Щось кричать нам солов'ї,
Щось шепочуть трави пишні...

А тепер... Далеко я...
Заросли в гаю доріжки,
Змовкла пісня солов'я,
І другим цвітуть усмішки.

1908

Р

*

оли тебе розлюбе мила,
Для тебе сонце погаса,
Чорніє небо смарагдове
І в'яне всесвіту краса.

Мене невірна розлюбила,
І я блукаю сам не свій.
Немов я кинутий остався
Один в пустелі світовій.

1908

*

З

устрітись, щоб зразу розлучитись,
Щоб бідне серце отруїть,
Щоб більш ніколи не зустрітись
І вічно втратою болить.

48/49

Зустрітись, щоб скрізь тебе шукати,
Для чогось жить, не маючи мети...
Складать пісні тобі і знати,
Що їх повік не вчуєш ти...

1908

*

Небо з морем обнялося,
Море в небі розлилося...
Цілий світ вони забули
І в туманах потонули.

Марив я з тобою бути,
Наші рідні душі скуті,—
Та, як небо, ти синіла
І в думках кудись летіла.

1908

*

Лився спів колись у мене,
А тепер я сльози ллю...
Про журбу мою співати
Доручив я солов'ю.

50/51

Все втонуло в пісні — морі,
Все забулось, як вві сні...
Тільки ти, далека зоре,
Рівно сяєш в вишині.

1908

Моїй матері

52/53

*М*ати, мати! Не журися,
Не сумуй, не проклинай...
Я і сам ходжу, як смуток,
З серцем, змученим украй...

Ой, нащо ж малу дитину
Доручала ти степам?..
Над степами сяє сонце,
І вітри літають там.

Сонце звало мене в небо,
В море неба від землі,
І про край якийсь розкішний
Клекотали журавлі.

Темні вихори круtilись,
Бились з горами вітри —
Сам я бачив, як гриміли
Сірі камені в яри.

А квітки в траві пахтіли,
Степ, як море, хвилювавсь,
І до мене цілий всесвіт —
Мати — всесвіт усміхавсь!

І, зробившись рідним братом
Вітру, простору і трав,
Кидав я нудну роботу
І в зелений степ тікав...

Не клени, о рідна мати, —
Я і сам себе клену...
Вмер би радо, так сама ти,
Знаю, ляжеш у труну.

Плачеш?.. В груди б'єш, конаєш...
Я конаю, мати, й сам...
Ой... нащо ж... малу дитину
Доручала... ти... степам...

1908

Р

*

озквітлу папороть шукаєш ти в лісах, 54/55
І вся ідеш в крові, і вся ідеш в сльозах...
А я, пригнічений журбою,
Іду поодаль за тобою.

О бідна ластівко! З залізом скutih крил...
Я знаю — ти впадеш без віри і без сил,
А я в розпуці серед гаю
Тебе в могилі поховаю.

1909

Р

В степу

Озцвіли дзвіночки-квіти,
Ніжні дзвони із блакиті!..
Сонце море сонця лле...
Хтось у дзвони тихо б'є...

Хтось у дзвони тихо дзвоне,
Бог чи коник степовий —
Я не знаю: в травах тоне
Той дзвонарик світовий.
Я молюся небесам.

Віра в мене дужча криці, —
Степ — один суцільний храм!
Скрізь церкви, церкви, дзвіниці,
Співи, дзвони, фіміам.

Я молюсь. Душа моя
Скрізь в повітрі розлилася...
Степом, небом пройнялася —
Світ в мені, і в світі я.

С

*

56/57

тань, дівчино, стань!
Стань, дівчино, маків цвіте,
Дам тобі я кращі в світі
Не каміння — самоцвіти
І коралі подарю,
Тільки... злегка... поцілую,
Пожартую, помилую...
Глянь же, хоча глянь!..

Обернулась враз.
Відра скинула на плечі,
І сміється, і щечече:
«Ти говориш не до речі;
Хто ти — як я можу знати:
Чий ти єсть і відкіля ти...
А як мати вийде з хати,
Та угледе нас?»

І пішла собі...
І іде, не йде — літає,
Набік відрами хитає,
В хвилях-травах поринає;
А у мене в серці муки,
В'ються муки, мов гадюки...
Наложу з розпуки руки —
Буде гріх тобі!

Р

З Ясамані

Вітнуть, дихають троянди,
Дивні без кінця...
Ти ж смутна, у тебе сльози,
І тремтиш ти вся.

О, не бійся: ти миліша,
Ти ніжніша їх...
І скажи — тобі я кину
Всі квітки до ніг.

*

У

ічого не скажеш — і я не скажу,
І мрію крилату, як пташку, зв'яжу.
Зустрінусь — не стану,
Осліпну — не гляну,
Пройду без усмішки,
Пройду без зітхання —
В очах ні докору,
Ні мук, ні кохання...
І можеш ти вірити звукам-словам?!
Дай руку — ходім в мою душу, в мій храм:
На чистім престолі із сліз і із крові
Курить моє серце, палає в любові,
І ти, наче янгол, схилилась над ним,
На всесвіт — над серцем одним.
Зустрінусь — не стану,
Пройду і не гляну.
В душі моїй храм —
Щодня тебе вгледжу я там!

П

*

Постій — не йди! Нащо питати,
Чи можу стати я твоїм...
Синіє ніч, і ночі шати
Горять в розводі золотім.

Постій: душа моя розквітла,
Як пташка, крилами тремтить,
А ніч пливе на хвилях світла,
І день назустріч їй летить.

Постій! Нап'юся — надивлюся...
Навіщо згадувать когось...
Сьогодні я тобі молюся,
А завтра ще не зайнялось!

Р

*

60/61

Оли б сказав я: «Пташко!
Мені без краю важко —
Спасеш єдина ти...
Побудь же, не лети!» —
Ти полетіла б?

Летіла ти. Я гинув!..
Крик-блискавку я кинув:
«Рятуй: вмираю, край!»
Оглянулась: «Прощай!»
І... полетіла.

*

Про мене ти забула,
Давно я знаю все...
Щодня про тебе вітер
Чутки мені несе.

Сьогодні прилетів він,
Засмучений украй,
І в відповідь заплакав:
«О, краще не питай!

Учора, як смеркалось,
Прийшов він до вікна,—
Віконце розчинилось,
І скрикнула вона.

І руки простяглися,
Дві рученьки її...
О друже, не розпитуй
Вони вже не твої!»

*

62/63

Як, як Данте любив Беатріче,
Як Петрарка Лауру любив,
Так люблю я тебе, моя пташко,
Хоч тобі я і серце розбив.

Так вже дивно буває на світі:
Друг найближчий — і ворог же твій...
Від руки найніжнішої рани
Заживають в могилі одній.

Ти не прийшла

М

и не прийшла в вечірній час...
Без тебе день вмирав сьогодні,
Без тебе захід смутно гас
І сонце сходило в безодні...
Ти не прийшла в вечірній час.

Тебе, здавалось, ждало море,
І все не гасли скелі гір,
І все дивилися в простори...
І довго їх останній зір
Шукав тебе і гас на морі.

Ти не прийшла в вечірній час...
Самотньо сонце попрощалось,
І сумно, сумно день погас...
Когось, мов, серце не дождалось,
Хтось не прийшов в вечірній час.

*Італія
1913*

*

Т

ніздо? Чи хмари, і вітри,
І сизі гори, і яри?
Чи тиха радість і зітхання,
Чи море мук і раювання!?

64/65

Прости! Лечу. Не плач в журбі —
І там пісні мої тобі!
І перед тим, як в хмарах згину,
Тобі я жмут проміння кину.

1916

*

Чуєш, чуєш стогін мій,
Мое сонце, щастя, втіхо...
Коли стане тихо-тихо,
Ти почувеш стогін мій.

66/67

Коли тихо-тихо стане,
Ти піди в наш любий ліс.
Ти почувеш звуки сліз,
Коли тихо-тихо стане.

Ти піди в наш любий ліс,
На ту гору, де, як діти,
Ми з тобою рвали квіти...
О, піди в наш любий ліс!

Ми з тобою рвали квіти,
А тепер я груди рву
І тебе вві сні зову...
А з тобою рвали квіти.

13.5.19

Р

*

оси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику, полети,
Колосочки золотом обмети.

Як достигне житечко на лану,
Прийдуть люди жатоньки ярину,
Блискавками косоньки заблищать,
Золотими кобзами забряжчать.

Хай лише посунеться в поле цап,
Хай лише наважиться він на хап,
Руду йому бороду одсічем,
Облупимо півбока сікачем.

Роси, роси, дощику, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику, полети,
Колосочки золотом обмети.

5.5.19

Т

*

ільки далеко від тебе
Я твою близькість відчув,
Тільки в журбі за тобою
Я своє щастя знайшов.

Чом не родився я вітром,
Я б біля тебе вже був,
Шелестом-стогоном лісу
Я б тобі все розказав.

Воля в житті найдорожча,
Але мені ти миліш:
Сам я приборкав би крила,
Тінню твоєю б я став.

Тільки б на тебе дивитись,
Тільки б молитись тобі,
Тільки б іти пілігримом
В небо, де світишся ти.

1919

68/69

*

Люблю! Як в перший раз люблю,
Хоч це любов моя остання...
Але вона — як день в маю,
Як пташки перше щебетання.
Люблю!

Люблю для сліз, для мук, жалю...
Але коли б, коли б ти знала,
Як квітне серце, як люблю,
Ти б на устах моїх сказала:
«Люблю!»

22.4.19

*

Ти біля моря... Хотів би стати
Південним вітром, щоб там літати,
Схиляти трави тобі під ноги,
Встеляти цвітом твої дороги.

Коли ти підеш вранці купатись
І, як русалка, будеш гойдатись
На синіх хвилях, — моє кохання,
Я стерегиму твоє убрання.

Над ним я стану темною тінню,
Не дам торкнутись навіть промінню,
А пил з убрання крилами здую
І все обвію, все обцілую.

...Хотів би вітром південним стати,
Щоб під вікном твоїм вічно ридати.

*

Очу я троянди, що цвіте в саду...
Скільки я для неї дивних слів знайду!

Хочу я купави. Їй я розкажу,
Чом я над сагою цілу ніч ходжу.

А фіалці тихій в сутіні лісів
Вже давно мережку із пісень я сплів.

І волошкам синім в полі серед трав
Я казки чудесні і легенди склав.

Тільки ти, билинко, вечора смутніш,
На холодній скелі в самоті стоїш.

Але ти для мене сонце і тепло
І пісень з казками вічне джерело.

*

В кафе, наповненім юрбою,
Де ллються вина золоті,
Як я люблю лишатися з тобою,
О смутку мій, на самоті.

72/73

В кутку десь, в сутіні вечірній,
Ми сидимо удвох, одні,
І тихо слухаєм в журбі безмірній,
Як плачуть струни жалібні.

І серцю солодко... Музика грає,
Огні, веселий сміх, вино...
Як хороше, коли страждає
На світі серце хоч одно.

10.7.19

*

*В*мерла моя казка. З нею вмерла й ти.
І ні слів шовкових,
Ні пісень майових
В серці не знайти.
Вмерла ти.

Доказалась казка... Ти чужа мені.
Облетіли квіти,
Згасли самоцвіти,
Золоті огні...
Байдуже мені.

29/IV. 1919

*

*В*она горить вечірньою зорею
В майову ніч в степу.
Стоїш ти й дивишся на неї...
І одірвать очей не можеш.

74/75

Уже останній коник степовий затих,
І вітер ліг на луках спати,
А ти стоїш, і дивишся на небо,
І одірвать очей не можеш.

Уже прийшла до тебе втома
І, як пташок, думки накрила,
А ти все дивишся на небо
І одірвать очей не можеш.

3/VI.19

П

*

ринесла мені весна
Те, що пилом вже припало.
Знов земля мені тісна,
Знов повітря мені мало.

Знов хотілося б мені
Буйним полум'ям зайнятись,
То горіти вдалині,
То зірками розсипатись.

То по полю б я хотів
Чорним вихором летіти...
То мавók серед лісів
Я б ловив на зойк трембіти.

Знов земля мені тісна,
Знов повітря мені мало,
Знов зоря моя ясна,
Знову серце заспівало!

1920

П

*

рийдуть ще дні для журби,
Днів же для щастя так мало...
Дихай, живи і люби!» —
Так її серце співало...

Пісня майова лилась,
Радісно сонце світило,
Вся до кінця віддалась...
Так її серце любило.

76/77

«Кинув, розбив і пішов.
Сонця, як щастя, не стало.
Ллється з очей моїх кров...»
Так її серце ридало.

«О, не журись через край:
Ще на життя не світало.
Другому зіркою сьай!»
Так її серце казало.

І зайнялася вона!
Полум'я душу палило.
«Пити — так пити до дна», —
Так її серце горіло.

«Кинув, пішов і забув,
Наче приснивсь і не стало,
О, коли б сльози почув!»
Так її серце стогнало.

Журно на вулиці йшла,
Двоє до неї пристало,
Двох пригорнула, взяла.
Так її серце упало.

25/XII.20.

П. Д.

*В*и сказали кобзу взяти
І заграти пісню вам,
Ви по струнах погуляти
Велите старим рукам...
Трам-трам!

78/79

Це не кобза, це не руки...
Знаю, гратиму на глум.
Перервали струни муки.
Ліг на руки камінь — сум...
Бум-бум!

Але ваші ніжні очі
Обертають ночі в день,
Обертають в казку ночі,
Сльози в струмені пісень...
Дзень-дзень!

І хоч пісню я востаннє
Кров'ю серця свого ллю,
Але вилю всі зітхання,
Всі надії, що гублю...
Люб-лю!

19/III.1921

*

*М*и до мене прийдеш рано,
Коли зійде тільки сонце.
Коли тільки стане сходити,
Разом з ним і ти прийди.

Тільки жайворонка в небі
Заспіває пісню ранку,
Я й тебе почути хочу,
Разом з ним ти заспівай.

Сам прокинувся я для співу.
Я співатиму про сонце
І про жайворонка в небі,
Спів мій буде про вас трьох.

Як потопить вечір сонце,
Спине жайворонка пісню
І тебе у мене візьме,
Спів мій слізьми забринить.

Але цілу ніч до ранку
Мені буде снитись сонце,
Чутись жайворонка пісня
І ввижатимешся ти.

28/1.1922

*

*С*еред поля попід небом жито жала,
Попід небом жито жала серед поля.

80/81

Вітер віяв, сонце гріло. Дожинала.
Дожинала. Сонце гріло, вітер віяв.

В неї хустка, синя хустка, шовком шита,
Шовком шита в неї синя хустка,

Серед жита золотого як волошка,
Як волошка серед жита золотого.

Серед поля попід небом і зростала,
І зростала попід небом серед поля.

Серед поля, як волошку, її скосять,
Як волошку, її скосять серед поля.

Понад нею небо й вітер заголосять,
Заголосять небо й вітер понад нею.

На те літо прийде друга в синій хустці.
В синій хустці прийде друга на те літо.

Серед поля її пісню заспіває,
Заспіває її пісню серед поля.

І над нею буйний вітер буде плакати,
Буде плакати буйний вітер і над нею.

Серед поля ллється пісня, віє вітер,
Віє вітер, ллється пісня серед поля.

4/VIII.23

*

Вчора жито жала,
Пісню щебетала
Про чиєсь кохання,
І журбу, й зітхання.

Вчора усміхалась,
Ліктем закривалась,
Обіцяла вийти
І питала: «Чий ти?..»

Цілу ніч прождав я...
Сором і безслав'я!
Хлопця одурила,
Посміхом зробила!

Ну, діждуся днинки,
Підеш на обжинки!
Скрипка заспіває:
Гей, хто пару має?

Хто з вас тут танцює,
Що й землі не чує,
І яку він прийме
У свої обійми!

«Я, — скажу, — танцюю,
Аж землі не чую,
А візьму, як схочу,
Цю ось поторочу!»

Засміються люди —
Досить з мене буде.
«Ні, не хочу!» — крикну
І з господи зникну.

Злу я маю вдачу!..
Цілу ніч проплачу...
Обіцяла вийти...
Ще й питала: «Чий ти?»

19/V.23

У Плач Ярославни

84/85

Чорним круком чорну вістку
Із чужини хтось приніс —
І по цілій Україні
Розлилося море сліз.

Наче темна ніч осіння,
Жінка Ігоря смутна...
Плаче, туже Ярославна,
Припадає до вікна.

Рано вдосвіта, до сонця,
Йде за місто, на вали...
Виглядає: степ, та небо,
Та під хмарами орли.

Плаче-туже Ярославна,
Сохне, в'яне, як той цвіт:
Закотилось її сонце,
Заступили хмари світ.

«Обернуся я в зозулю,
По Дунаю полечу
І м'який рукав бобровий
У Каялі обмочу.

На його змарнілім тілі
Кров і рани обітру,
Його сльози, як перлини,
До останньої зберу.

Вітре, вітре, нащо вієш,
Нащо ліс зелений гнєш,
Нащо стріли половецькі
В військо Ігоря несеш?

Чом під хмарами не вієш,
Не гойдаєш кораблі,
Чом по степу ти розвіяв
Скарби-радощі мої?!

Дніпре, Дніпре! Розбивав ти
Мури — гори кам'яні,
Віз ти в землю половецьку
Святослава на човні.

Принеси ж його до мене
Через гори, через ліс,
Щоб до ранку я не слала
В синє море своїх сліз.

Сонце ясне, тричі красне,
Всіх ти грієш, сяєш всім,
Чом же військо мого мужа
Палиш ти огнем своїм?

Нащо ти в степу безводнім
Його стріли й луки гнєш,
Нащо ти із уст спрагнєлих
Його кров гарячу п'єш?»

Як підбита чайка в небі,
Як осіння ніч смутна,
Плаче, туже Ярославна,
Припадає до вікна.

ОЛЕКСАНДР
ОЛЕСЬ

О краю рабський, скільки сліз
Було в мені... і ласк, і втіхи...
Які чудовні трави-ліки
Для ран твоїх в собі я ніс...

Д
уго
мечем
моїм...

О

*

90/91

слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх,
Дітьми безпам'ятно забутий.

О слово рідне! Шум дерев!
Музика зорь блакитнооких,
Шовковий спів степів широких,
Дніпра між ними левій рев...

О слово! Будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.

1907

Р

*

Кожний атом, атом серця
Оберну я в слово, в згук...
О, яка велика вийде
Повість радощів і мук!

Кожний ніжний рух сердечний
В пісню срібну переллю,
Окрилю її любов'ю
І стражданням запалю.

Полетять пісні крилаті,
Краплі крові полетять...
Понесуть усе з собою —
Тільки біль мені лишать.

1906

А

*

92/93

сонця жду, і сонце зійде,
І ранок прийде —
Вір, моя мила, жди і радій!
В ранку надій,
В райдузі мрій
Сонця чекай
І розцвітай.

В долі людській є щось таємне...
Ми не даремне
Роки страждали, тернами йдучи,
Руки рвучи,
Все уночі...
Ні! Не дарма:
Рідша пільма.

Рідшає терен, зникають тумани,
Гояться рани,
Вір мені, люба дружино моя...
Бачу вже я
В квітках поля;
Все, що вві сні
Снилось мені.

1906

*

П

рокляття, розпач і ганьба!
Усю пройшов я Україну
І сам не знаю, де спочину
І де не стріну я раба.

Зректись себе, забудь ім'я,
Всесвітнім соромом покритись
І, не соромлячись, дивитись,—
Це дійсність, сон? — не знаю я...

О краю рабський, скільки сліз
Було в мені... і ласк, і втіхи...
Які чудовні трави-ліки
Для ран твоїх в собі я ніс...

Ти п'яний спав... А я горів,
Душа ставала крем'яною,
І не слова тепер спокою,
А іскри креше з неї гнів.

І їх, як зерна, кину я
В твоїх полях, степах і луках,
І, може, ти в пекельних муках
Згадаєш згублене ім'я.

1906

*

Ж

ита з волошками, і луки, і гаї,
І всі розкоші весняні,
Всю вроду, всю красу безкраю,
Як втілити її, не знаю,
В слова, в пісні мої.

Де взяти кольорів стобарвних і живих
Для трав і квітів весняних,
Де взять мелодій, слів і звуків
Для всіх пісень гаїв і луків
І шуму хвиль річних?!

Ах, знаю де! Я в казку дивную свою
Усю фантазію ввіллю,
Зроблю усе живим, чудовним,
Таємності, розкошів повним,—
І в казці дійсність відіб'ю.

1906

94/95

сф

*

Не слів мені, а стріл крилатих,
вогняних! 96/97

Я хочу вам про рідний край казати...
Я хочу ними кидати і влучати
В серця катів і зрадників гидких.

Не слів мені, а іскр блискучих і палких!
Хай кида іскрами вогонь моїх промов,
Ах, мій народ з катами вмісті йшов,
Сам скутий раб — заковував других.

Не слів мені, о ні! Не слів,
а ніжних хвиль!

Хай плещуть хвилями пісень моїх слова,
Хай кожна рима рани обмива,
Хай кожний спів уйма народний біль...

1906

Д

*

ля всіх ти мертва і смішна,
Для всіх ти бідна і нещасна,
Моя Україно прекрасна,
Пісень і волі сторона.

Поглянь: народ твій — раб з рабів,
Чужими й рідними забутий,
Гниє віки в недолі лютій
І віру в долю загубив.

О дух України! Орел!
Дух вільний, смілий і високий,
Злети, стурбуй цей мертвий спокій
І влий життя з своїх джерел.

Мовчиш? Заснув? Ганебно спи...
Ні, певно, ти поліг в курганах,
Бо ти не зміг би бути в кайданах,
Як ці невольники-раби...

Ти, дужий в вільності своїй,
Розніс би хмари і тумани,
Розбив би всіх неволь кайдани,
Розбив би... чуєш, краю мій?..

1906

О

*

й не квітни, весно, —

98/99

мій народ в кайданах,
Мій народ в задумі,
Очі його в стумі,
Серце його в ранах,
А життя в туманах.

Ой не квітни, весно, пишними квітками,
Бо народ мій встане,
Розіб'є кайдани,
Вкриє світ димами,
А поля тілами.

Ой не квітни, весно: глянь —
надходять хмари,

Тугою чорніють,
Гнівом червоніють...
Ой, ті хмари — кари...
Смерть вам, яничари!

1906

*

Атось ударив без жалю по серці моїм —
І забилося серце в вогні золотім...
І посипались іскри ясні,
І в дзвінкі обернулись пісні.

Йшли літа... і самотність з літами росла,
І круг мене все більше темнішала мла...
І в знесиллі вмирили в тій млі
Яснозолотнії іскри мої.

Погасало з літами і серце сумне...
Та прийшла ти і вдарила в серце мене —
І летіли знов іскри ясні,
І в дзвінкі обернулись пісні.

1906

*

Бсть квіти такі,
що ніколи не квітнуть,
Що завжди сумують з слізьми на очах,
Гойдаються журно, і плачуть по сонцю,
І дивляться в небо з докором німим.

А вигляне сонце, засяє над світом,
Вони усміхнуться крізь смуток йому —
І важко зітхають, і тихо шепочуть:
«Ах, сонце! Чому ти раніш не зійшло?!»

І ти, моя квітко, тим квітам подібна...
Глянь — прапори мають в народних руках,
І дзвони сміються, і волю вітають,
А ти, мов черниця, на цвинтар ідеш.

1907

100/101

*

Ой і пишно ж розцвіли ви
На убогій рідній ниві,
Рясно цвітом її вкрили —
І червоні, й сині, й білі...
Чом же бідному народу
Не дали ви й досі плоду?!

Віє вітер із півночі —
Цвіт летить за ним охоче,
Кида тільки стебла ниві,
Що ростуть на ній щасливі,
Тягнуть сили, точать соки,
Розривають на всі боки.

Ой народні пустоцвіти,
Доки будуть вас терпіти,
Доки будете рости ви
На грудях слабих у ниви?!
Гей! Серця, я бачу, сяють —
І женці пісні співають!

1907

*

Ой правда!

102/103

Мій народ смішний безкрає...
Сліпий, горбатий і чудний,
Він старцем з лірою блукає,
І навіть — хто він — він не знає, —
Такий... безпам'ятний такий!..

Але я всім вселюдно признаюся, —
Я — син його, я — старців син...
За руку, гляньте, з ним беруся
І завжди з ним іти клянуся
Кудись на гори із долин.

Брати! Ваш глум і дикий сміх лунає!..
Людці!.. Ні, той навік ганебний син,
Хто п'є, і їсть, і в золоті сяє, —
А батько руку простягає
І на ніч спати йде під тин.

1907

С

*

ехай, як грім, гудуть гармати,
Нехай п'яніє все в чаду —
Я в полі буду сам стояти,
Шаблі ворожі відбивати
І, може, ранений впаду, —
А в стан ваш мертвий не піду.

О, не лякайте! В мене крила,
В крові — огонь, в душі — любов,
Нащо я вам? Вас в стані сила,
Не зв'їть мене! Ваш стан — могила,
І в ваших жилах біла кров.

1907

*

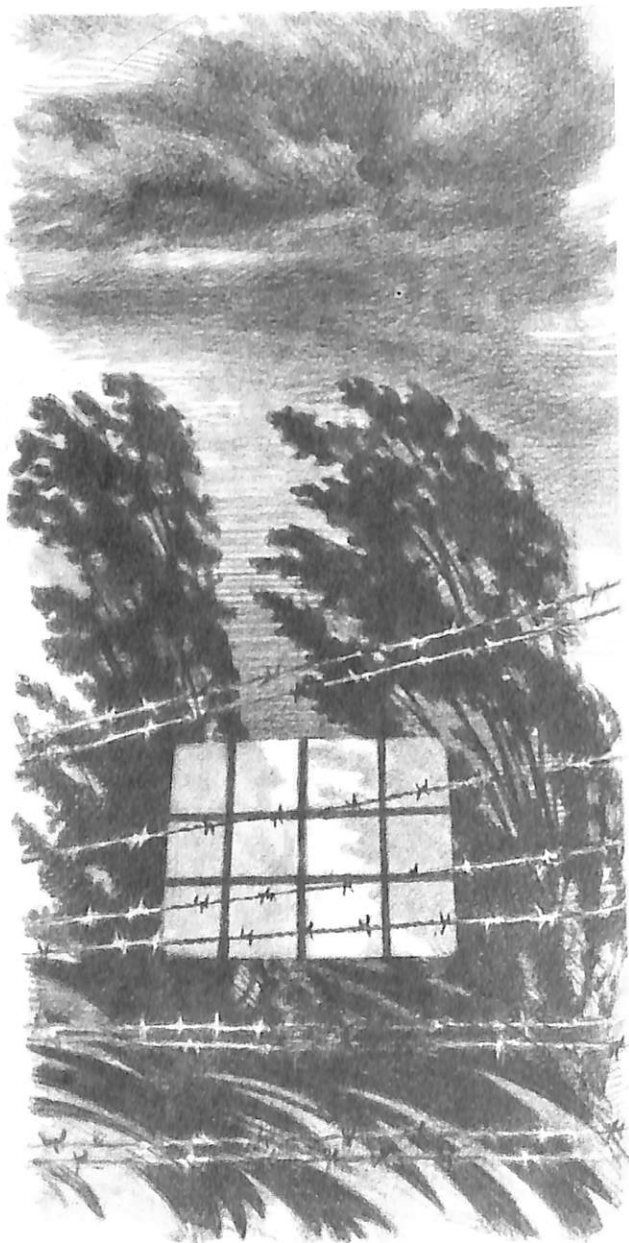
О

ще не всі умерли ж'ялі,
Не всі проспівані пісні,
Не всі захмарилися далі —
Ще кров кипить, клекоче в шалі,
І серце б'є, як дзвін, в мені,
І вся душа в огні.

Життю і вам я не скорюся,
Вогню сльозами не заллю,
Я буйним степом розгорнуся,
Я морем співів розіллюся
І в кожную пісню увіллю
Весь жар, всю кров мою.

1907

104/105

*

*В*езли їх, зраних в борні з солдатами,
Везли їх, стомлених в тюрмі за ґратами,
Везли, щоб там, в краях холодних,
Згноїти велетнів народних,
Крилаті іскри погасить
І знов дурити і душить.

106/107

В сльозах затриманих, з палкими муками,
Вони прощалися з полями, з луками,
Навік прощалися з краєм рідним,
З своїм сліпцем — народом бідним,
Несли в чужинну сторону
І мов лягали у труну.

І ось вони на мить одну спинилися
І на селян крізь ґрати задивилися,
А ті стояли, як каміння, —
І хтось, лузаючи насіння,
Дививсь на вікна і сміявсь:
«А що, голубчику, попавсь?»

*

*М*и смієшся!.. Годі, брате,
Слід недужому ридати...

Глянь — тебе хтось розколов,
Скрізь на грудях в тебе кров...

Ти смієшся, дзвінко граєш
І що хорий ти — не знаєш...

А на скрипці — ні струни...
І вона — зразок труни...

Погасають сірі очі,
А рука водити хоче...

Почорніло навкруги...
Позбирались вороги...

І в труну тебе, як друзі,
Положили в справжній тузі...

Вдарив дзвін... твоя рука
Знов відшукує смика.

1907

*

*Я*к прекрасна царівна у казці старій,
Заворожена відьмою злою,
Спить нетлінная роки в могилі сирій
І нетлінною сяє красою, —

Так і ти, Україно, лежиш у труні,
І заклата навік, і забута,
І за щось без жалю у кайдани страшні
Закула тебе мачуха люта.

Але явиться лицар колись молодий,
Вирве з рук тебе в мачухи злої
І тебе поведе він у день золотий,
Як царівну, для долі ясної.

1908

108/109

*

Хіба не бачите, що небо голубіє,
 Що сонце ранками всміхається ніжніш,
 Що вся земля в якімсь чеканні дивнім мліє,
 І легше дихає, і дивиться ясніш.

Хіба не чуєте, про що вітри шепочуть
 І як з зітханнями зливається їх сміх...
 Хіба не чуєте, як голуби туркочуть,
 Як краплі котяться і падають із стріх.

Хіба не вірите, що скоро день засвіте,
 Що сонце наше вже з-за обрію встає,
 Що хід його спинить ніщо не зможе в світі
 І цвіту нашого ніщо вже не уб'є!

1908

*

Доки ви будете ждять, кам'яні,
 Доки отруєні будете спати?!
 Встаньте! Давно проспівали півні,
 Небо вбирається в ранішні шати,
 Схід червоніє в кривавім огні.

110/111

Кличте калік і дітей понесіть,
 Станьте вгорі на зруйнованих мурах,
 Землю святую сльозами зросіть...
 Тихо заграйте на рідних бандурах,
 Небу свої каяття принесіть.

1908

*

Що щоденно ворони летять,
Щоденно ворони кричать:
— Там спалили,
Там убили,
Там піймали,
Там забрали,
Посадили,
Осліпили
І згноїли...
Кра-кра-кра!

В хаті холод.
В шлунку голод...
А з попом у хату з хати
Ходє смерть дари збирати:
Піп з кишенею пустою,
Смерть вмирає під вагою,
Чорт на скрипці ззаду гра,
Топче трупи... кра-кра-кра!

Що ж ви дивитеся? — плачте!

— Чорні ворони, не крячте...
Ми оглухли — ми глухі...
— Як же стали ви такі?

— Нас дурманом обпоїли,
В наші вуха цвяшки вбили,
Наші голови скрутили
І такими жить пустили...

День ми днюєм, ніч ночуєм,
Все ми бачим, а не чуєм
І ніяк ми не згадаєм,
Що зробилось з нашим краєм,
І не знаєм, божевільні,
Чи в неволі ми, чи вільні...

Раз ми вільні — нащо військо?
«Що в кишені?» «Як назвисько?»
А не вільні — чом до січі
Нас ніхто уже не кличе?

112/113

Нагло ворони знялися,
Буйним сміхом залилися...

Кра, кра — вільні! Кра, кра — вільні!
Божевільні, божевільні!..

1908

*

Д

аремне все... і голос єсть, і кобзу маю,
Рука ж моя не хилиться до струн...
Про що тобі, мій краю, заспіваю,
Про що тобі заграю серед трун?..

В які слова вложу свою журбу безкраю
І як підкажуть їх могили і хрести?..
О мертвий мій, о цвинтарю мій — краю! —
Коли ж труну свою розіб'єш ти?..

І як би голосно про тебе заспівав я,
Коли б єдиний рух рукою ти зробив...
Коли б прокляв віки свого безслав'я.
Зневажив би недолюдків-рабів.

І ледве ти орлом в блакитне небо глянеш —
В моїх піснях заграє дзвін мечів...
І ледве ти ім'я своє згадаєш —
В побідний гімн обернеться мій спів...

Сиджу один... журюсь самотньо на руїні,
Співаю щось помалу і без слів...
Сумні мої пісні, як сумно на Вкраїні
Серед могил і зламаних хрестів...

1908

*

Д

уша співа, як все співає...
Вона — як озеро... Тремтить,
І рвійно лове кожну мить,
І все незмінно відбиває...

Поглянь — ось-ось почне смеркати,
А там і літня ніч злетить —
П'янить, циганкою дурить...
О, єсть про що пісні складати...

Коли ж ввесь край нечутно плаче,
Гниє, розтоптаний, в смітті,
Кона, розп'ятий на хресті, —
Тоді забудь красу, співаче!

Тоді — вкривайтесь пилом, струни,
Навік, улюблена, прощай,
А ти, бурлако, руку дай
І — в путь, під стріли і перуни!

1908

114/115

*

СН

арод, як мертвий, спить без снів,
А я на лірі граю
І вас, нудьгуючих панів,
Піснями розважаю.

Ганьба мені, ганьба мені!
Замовкніть, срібні струни,
Бо цілий край кона в багні
І скрізь мерці і труни.

Ні! Хочу ліру я розбить,
Узяти сурму мідну
І нею з гір мерців будить
І Україну бідну.

Лишу я співи про красу,
Забуду власні жалі
І з гір високих понесу
Народові скрижалі.

1908

*

В

міщанській одіжі і в рідному вінку, 116/117
Занесена сюди богзна-відкіль вітрами,
Дивується вона чужинному танку
І слухає «кек-вок»,
сховавшись між служками...

О Україно-мати! Зглянься, захисти,
Прости свою дочку безтямну і зрадливу,
Пошли ти янгола любовно одвести
Від круч дитя твоє сліпе на рідну ниву.

Мовчиш?.. Не йдеш спасти свою дочку?..
Ах, ти сама стоїш від рана і до рана
В міщанській одіжі і в рідному вінку
І слухаєш «кек-вок», розхристана і п'яна.

1908

*

В країні мертвій і безплідній,
В країні зради і пільми,
Забутий богом і людьми
Сумує жертвеник народний.

118/119

Травою слід заріс до нього,
Віки вогонь вже не горить,
І ладан вгору не курить,
І перед ним нема нікого.

Де ж ви в сей час страшний вмирання?!
Чому молитись не йдете
І жертв богам не кладете,
І не шепчете благання?

Чи в вас в пільмі посліпли очі
І ви не бачите мети,
Чи сил немає в вас їти,
Чи жити з вас ніхто не хоче?

Вам чути хід кінця страшного?
Ось він іде, біжить, біжить...
Востанне — жертвеник дрижить...
Впаде! Впаде! Скоріш до нього!

1908

R

*

Колись здавався ти мені орлом підтятим
І в полі кинутим в агонії сконатъ...
Очима стежиш ти за ворогом проклятим,
Що хтів тебе ногою розтоптатъ.

Ти гнівом дихаєш, гориш! А не конаєш...
Щоб впитись, шарпаєш кігтями по землі,
Одним крилом круків ти відбиваєш
І сам лежиш на зламанім крилі...

Колись здавався мені ти
лицарем прекрасним,
Що ліг в степу на камені спочить...
Ти важко спиш і мариш боєм щасним,
А ворог твій змією вже сичить...

Тебе взяли... Кати твої ламають руки,
Зривають твій мушкет з могучого плеча...
Дарма, дарма впиваєтесь, гадюки, —
Його рука не випусте меча.

Народе мій! І ти —
орел, вночі підтятий,
І чом не лицар ти, захоплений в полон?!
О орле мій, мій велетню крилатий,
О лицарю, покараний за сон!..

Чому ж ти, орле мій, з орлами не літаєш,
А крила веслами волочиш по землі?!
Чому ж ти, лицар мій,
на герць не виступаєш,
А вітром жалібно голосиш на ріллі?!

І що орел, коли його орлина згряя
Не рве з землі в блакить ясного дня,
І що за лицар ти з усмішкою льокая,
Без гордих дум, без честі і ім'я?!

1908

120/121

у

І ви покинули...

ви покинули... І ви пішли...
І в найми душі віддали,
І клад, що вам діди сховали,
На скибку хліба проміняли...

Цигани ви,
Цигани ви!..

А там, в землі, який там скарб лежав
І скільки струн в собі ховав...
Які б то звуки розітнулись,
Коли б ви дивних струн торкнулись!..

Не варті ви,
Не варті ви!..

.....
І часом чує ліс в пітьмі нічній,
Як десь на кобзі золотій
Струна застогне і порветься
І стогін скаргою полетиться...

«О, де ж ви єсть?
О, де ж ви єсть?...»

1908

у

*

а цвинтар сумно не ідїть,
В жалобі не ридайте...
Погляньте вгору на блакить
І в нїй весну пізнайте.

Весна летить,
Весна шумить...
Розвійте чорні думи,
Ловіть весняні шуми.

Народ не вмер, народ живе,
Хвилює по Руїні,
І мова пласце і пливе
Річками по Вкраїні.

Вона жива!
Вона співа, —
Чого ж ви всі в задумі?
Кохайтесь в ріднім шумі.

Кохайтесь в шумі чарівнім,
Душею розцвітайте,
Несіть квітки й любистки в дім
І лави застеляйте.

Розвійте сум,
І пийте шум,
І ждїть ясної долі,
Що рве колосся в полі.

1909

*

Ж

естись би плачу, летіти б крику,
Серця вогняні на частки рвать,
Розколихатъ би пустелю дику,
Усіх під прапор один зібратъ, —

І кинуть мертві піски, каміння,
І вийти з ночі б у світло дня,
Де тонуть луки в морях проміння,
Де буйна тирса шумить, буя...

І жити б повно, і жити б вільно...
Чом же з прокляттям ми тремтимо?!
Ах, ми конаєм в муках подвійно:
Раб перед нами цілує ярмо.

1909

*

М

и останні вже весла ламали,
І далекі були береги...
А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.

І між ними усе свої люди,
Все сусіди, свати, земляки...
Все Степани, Івани, Іуди,
Єнки, Овські, Уки... Павуки.

Нашу чайку розбили бескети,
Переможно пливли вороги,
А над нами блищали мушкети,
І зникали навек береги.

1909

124/125

*

Вийди, змучена людьми
І одурена думками,
Снами, мріями, казками, —
В лісі будем тільки ми.

В лісі дзвонять солов'ї,
Виливають щастя в звуки,
Виливають в звуки муки,
Світові, твої, мої.

Вийди! Я нарву квіток
І встелю тобі дорогу,
Як улюбленій, — як богу,
Бо єдиний ти мій бог.

Вийди, в муках каяття
Я обмиюсь сліз дощами
І терновими кущами
Я ще раз пройду життя.

Стану я в своїй крові
Наче голуб білий, стану
І розкрию свою рану,
В рані — рани світові.

І коли б уста твої
Не скривилися в прокльони,
В мене в серці вдарять дзвони,
Заспівають солов'ї.

З небом, з богом я зіллюсь,
З саявом Вишнього, з тобою, —
Кожний нерв зроблю струною,
Сам я арфою зроблюсь.

Як блаженний, я піду
Вгору кручами, ярами,
Буду ставить тобі храми,
Доки в небо не ввійду.

1909

126/127

*

Косять коси,
Луг голосе,
Косять, косять косарі;
А в моїй душі співають,
Срібло струн перебирають,
Грають, грають кобзарі.

128/129

В оксамитах,
В сріблі, в злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І діряві сорочки.

Підійшов я,
Привітався
І звертаюсь до юрби:
Ось ви в злиднях, босі й голі,
А чи прагнете ви долі,
Чи готові до боротьби?!

В оксамитах,
В сріблі, в злоті
Виступають козаки...
Косять коси,
Ноги босі
І діряві сорочки.

Хтось всміхнувся,
Обернувся
І промовив мені враз:
«Ми, паничу, луки косим —
І вже вас ласкаво просим:
Потурбуйтеся за нас».

Косять коси,
Луг голосе,
Гнуться низько косарі,
Гнуться низько...
Тане військо...
Завмирають кобзарі...

1910

В

*

то зберіг любов до краю
І не зрікся роду,
Той ім'ям не вмере ніколи
В спогадах народу.

130/131

Хто поїв, як струмінь, край свій
І не згинув в морі,
Ой, не раз того згадають
Влітку квіти — зорі.

Хто уgliedів в час безчасся
Сонце крізь тумани,
Той для люду рідним батьком
І пророком стане.

Хто зберіг любов до краю
І не зрікся роду,
Тільки той віддав всю душу,
Все, що зміг, народу.

1910

*

Садок. Пани. Московська мова...
Веселі жарти, крики, сміх...
Майовий день. Квітки і трави.
Весна навколо і у всіх.

І нагло пісня України,
Смутні слова Старовини
За панським садом затужили,
Як туже вітер восени.

То, може, наймичка-селянка,
Крізь тин набачившись панів,
Пішла і пісню заспівала
І душу втілила у спів.

І був то плач; благання, крики,
Немов хтось бігав, бився, звав,
І тяжко плакав над труною,
І руки в розпачу ламав.

Немов зруйнованого краю
З труни скорботний дух устав
І від розпуки і безсилля,
Закривши очі, заривав.

.....
І довго наймичка тужила...
Та заспівали щось пани,
І їхня пісня заглушила
Кривавий плач Старовини.

1910

*

Тлузуйте, кпоть над рідною землею,
Вкривайте склом і терном нашу путь,
Вбивайте нас байдужістю своєю —
Презирством діти вас уб'ють.

132/133

На батька син оганьблений не гляне,
Зречеться матері безтямної дочка,
І Гонти гнівний дух з могили встане,
І піде тінь Залізняка.

Даремно б ви упали на коліна,
Об землю бились би в тенетах каяття;
О, не простить вас гнівна Україна
За вік ганебного життя.

І в ранок той, коли ударять дзвони
І вас на суд народний приведуть,
Із тисяч уст розітнуться прокльони
І вам на голови впадуть.

1910

Р

*

Оли б ми плакати могли,
Які б річки з очей незрячих,
Які б річки із сліз гарячих
По Україні потекли!
Коли б ми плакати могли...

Коли б ми вірити могли,
Які б ми витерпіли муки,
Яку б вагу взяли на руки,
Які б хрести ми понесли!
Коли б ми вірити могли...

Коли б ми гніватись могли,
Які б пожежі засвітили,
Які б кайдани ми розбили,
Якого б ката розп'яли!
Коли б ми гніватись могли...

”Р

*

ричи, паяце, смійсь, байдужий!
Розваги, жарту, сміху дай...»
«...Співай нам, грай, поете дужий,
Колишнє піснею згадай!...»

134/135

Кричить паяц, свистить, стрибає,
Пташками дзвоники знялись...
...Горить поет, на арфі грає,
А струни кров'ю налились.

...Пішли, вдоволені бенкетом.
Погасли люстри золоті.
В пільмі паяц обнявсь з поетом,
Стоять і плачуть в самоті.

У

*

де ми сили беремо
Тягти віки своє ярмо,
Ворожі сльози утирати
І усміхатися крізь ґрати.

Свистять над нами батоги,
Списи залізні навкруги,
А ми в думках вітаєм волю
І тільки кривимось від болю.

Літа пливуть, а ми йдемо
І ярем дерево тремо,
Хоч до кісток ми шиї стерли
І кращі спільники умерли.

Свистить батіг. Рипить ярмо,
А ми убогу оремо...
Ні сліз, ні стогону, ні слова —
В кривавих ранах вся розмова.

А очі наші як огні,
А зорі тонуть в далині
І ждуть з-за обрію ясного
Якогось дива неземного.

1910

В

*

тось близький-близький приснився,
Хтось приходив уночі;
Хтось ридав і тихо бився
На моїм плечі.

Не згадаю слів тремтячих,
Хоч їх жар пече,
І в сльозах його гарячих
Все моє плече.

Хто ж ти, духу-брате рідний?!
Може, вік шукав
По світах мене ти, бідний,
І вві сні спіткав.

136/137

*

Лебеді плавають! Лебеді плавають
В місячнім сріблі, в срібнім саду...
Жду я на березі, жду лебединої,
Дивної пісні я жду.

О, проспівайте нечувано солодко,
Я ж проспівую свою
Слізьми неvtішними, кров'ю гарячою
В ріднім, далекім краю.

Відень
1912

*

Не нам, не нам, осміяним, сміятись,
Не нам, скаліченим, іти,
Нічим — піснями заливатись,
Сліпим — відшукувать світи.
Не нам ловить в небеснім морі
зорі.

Не нам —
Орлам!

А ми давно свої згубили крила,
Та чи й були вони у нас?!
Нудьга нам байку утворила,
Непевні фарби кинув час,
І ми повірили правдиво
в диво...

Мана
Одна!

Родились ми холодними мерцями
І уявили з себе щось,
І нам з порожніми серцями
Комусь кричати довелося:
Вперед! Вперед! Самоофіра!
Віра

В мету
Святу!

Кричали ми на площі і в пустелі,
Жили віки в короткий час,
І чули нас, здається, скелі,
Але ніхто не слухав нас,
Бо не носили прапори шовкові
 крові.

А кров —
Любовь.

А де нема любові і страждання,
Там не живе, не б'ється і життя...
І доведеться нам під людське глузування
Спинить свій галас без пуття.
А замість нас великий встане раб в кайданах,
в ранах.

Огнем,
Мечем!

1913

*

В долини тихий сон летить
І срібну сутінь розливає —
На горах жертвеник курить,
На горах жертвеник палає —
Ще хтось вартує, хтось не спить.

140/141

Так ми спимо невілним сном,
Душа зневірена дримає,
А хтось над нами б'є крилом,
За нас змагається орлом,
За нас живе і умирає.

Італія
1913

34

*

адії всі поховані тобою,
О краю мій, потаврений ганьбою...
І як душа моя в журбі
Пісні співатиме тобі?!

Я — мов сурмач без сурми голосної,
Я — мов стрілець без зброї золотої,
Я — мов орел без сизих крил,
Я — мов вістун серед могил.

1915

*

3

има... і пролісок блакитний!
Навколо ще лежать сніги,
А він всміхається, привітний,
А він вже скинув ланцюги!

142/143

Така і ти! Ще ніч навколо,
Весь край в руїнах і хрестах,
А в тебе сміх, безжурне чоло
І пісня ранку на устах.

31/III.15

*

У
е голосу — громів небесних!
Не слів, а каменів важких,
Щоб міг я гнівно кинуть в них,
В рабів безглуздих і безчесних!..

144/145

Не струмня сліз, а океану!
Щоб міг втопити я свій сум,
Залить пожежу хорих дум
І остудить гарячу рану.

1915

*

Знов лечу я над степами,
Над смарагдом нив...
Дух, що з муки народився,
Тіло окрилив...

Не цвіте уже усмішка
В мене на устах,
Не зриваються привіти
В золотих словах.

І не тішить мене ранок,
Як сльоза, ясний.
Я лечу спокійно, просто,
Тихий, мовчазний.

Я несу в душі зміцнілій
Вечір, захід свій,
Дорогий безцінний попіл
Спалених надій.

Я лечу назустріч ночі
В тихому краю,
Щоб на груди їй схилити
Голову свою.

Зірку з іскрою малою
Залишаю я...
Збережи маленький вогник,
Зіронько моя!

1916

*

У
Не треба струн! Меча мені гостри,
Заграй на кремені і криці,
Завий кайданами в'язниці,
Піснями волі одури.

146/147

Не треба струн! Хай струни сплять
І ждуть ясного дня обнови,
Коли святі пісні любові
В серця криваві полетять.

Але тепер, коли один вночі
Нахабний, лютий кат панує
І матір і дочку гвалтує,
Хай струни сплять, живуть мечі!

1916

*

Про світ ви марили, і ось світає...
Дивіться: хмари вже в огні...
Чому ж так мало вас стріває
Схід сонця в рідній стороні!?

Схід сонця жданого! Світає!
Наш дивний ранок, день іде!
Хіба сліпі ви: сонце грає,
Життя шумує молоде!

Як сніг, тумани ночі тануть,
В квітках палає небосхил...
Як ви не встанете, то встануть
Мерці великі із могил.

1916

*

Воля!? Воля!? Сниться, може?
Друже! Брате! Говори!
Що? Народ? Солдати?! Боже!
Бій... червоні прапори!..

З тюрем в'язнів випускають!?
Прилучаються міста!..
Далі, далі! Хай співають
Золоті твої уста.

«Марсельєзу»! Швидше б ранок!
Чом так тихо на селі?!
На дзвіницю! Вже світанок!
Люди! Воля на землі!

1917

148/149

*

Схід сонця зустріти я вийшов у поле
І став на коліна до сходу.
Привіт тобі, Сонце! Привіт тобі, Воле,
Від серця мого і народу!

Привіт тобі мій, златокрила Орлице,
І тисячі криків до неба!
Як цілі ще мури твоєї темниці,
Візьми мою кров, коли треба.

Яка ж ти, о Воле, прекрасна, пречиста!
Ти нам і не снилась такою...
Спинися ж над нами і сяй, промениста,
Довіку своєю красою.

1917

Лебідь

150/151

У а болоті спала згряя лебедина.
Вічна ніч чорніла, і стояв туман...
Спало все навколо, тільки білий лебідь
Тихо-тихо сходив кров'ю своїх ран.

І співав він пісню, пісню лебедину,
Про озера сині, про красу степів,
Про велике сонце, про вітри і хмари,
І далеко нісся лебединий спів.

Кликав він проснутись, розгорнути крила,
Полетіти небом в золоті краї...
Тихо-мирно спала згряя лебедина,
І даремно лебідь звав, будив її.

І коли він вгледів, що брати не чують,
Що навік до себе прикував їх став, —
Закричав від муки, вдарився об камінь,
Зранив собі груди, крила поламав.

Чорна ніч чорніла, не світало вранці,
Ввечері далекий захід не палав...
Тихо згряя спала, тихо плакав лебідь,
Тихо кров'ю сходив, тихо умирав.

Аж колись уранці зашуміли хвилі
І громи заграли в сурми голосні,
Вирвалося сонце, осліпило очі,
Роздало навколо обрії ясні.

Стрепенулась згряя, закричала біла:
«Тут гниле повітря, тут вода гнила!..
А над нами сонце, небо, простір, воля!»
І ганебно спати більше не змогла.

Зашуміла згряя піною на хвилях,
Зашуміла вітром... ще раз! і — прощай!..
І летіла легко, наче біла хмара,
І кричала з неба про щасливий край.

.....
Тихо-тихо сходив білий лебідь кров'ю,
То, здавивши рани, крила рознімав...
І в знесиллі бився... Зграє лебедина!
Чи хто-небудь в небі лебедя згадав?

2/IV.17

Р

*

адійте, співайте пісні голосні,
Квітками завітчуйте чола ясні.
Ридайте і смійтесь в сльозах, солов'ї.
Стривайте воскреслі надії свої.

152/153

Минули навіки дні чорних негод —
Живе Україна! І вільний народ,
Як з попелу фенікс, ожив і злетів
І зорами зміряв простори степів.

О боже, без меж милосердя твоє!
І правда, о Боже, на світі ще є,
Недарма нам снилась вона уночі, —
Недарма ми гинли, до неї йдучи.

3/VII.17

*

Слухайте, слухайте! Сурма гримить,
Мертві встають із могили,
Тільки одна Україна ще спить —
Гроном її не збудили.

Янгол на соняшних крилах летить,
З сурмою янгол зникає...
Хто в час відродження каменем спить,
Прав на життя вже не має.

8.5.19

*

Я стояв в саду розквітлім,
На колінах я стояв.
В сяйві місячнім, блакитнім
Білий мармур оживав.

154/155

Я молився їй, прекрасній,
Я молився небесам,
Щоб вони в цей час нещасний
Зберегли її вікам.

І дивлюсь я — по алеї,
По злотистому піску
Тінь чиясь іде до неї
В променистому вінку.

Підійшла і їй шепоче
Чарівні якісь слова...
Так шепоче серед ночі
Вітром збуджена трава.

...Летється сяйво смарагдове...
Тінь стоїть вже там, де мла
Друге тіло мармурове
В срібні шати одягла.

О, скажіть: в моїй країні,
На моїй святій землі,
О, чиї великі тіні
Збережуть красу її?

12.5.19

*

В моїй душі не сходе сонце,
І не горять над нею дні...
В ній небо хмарами закрито
І всі погашені огні.

156/157

У ній вовками м'юки виють
Та стогнуть рани, як сичі.
По ній блукають тільки тіні
І тихо плачуть ідучи.

Моя душа — моя країна
В диму руїн, в кривавій млі,
Лежить вона з розбитим серцем,
З вінком терновим на чолі.

2.5.19

у

*

з старих і майбутніх віків
В нас впиваються стрілами очі:
Не продайте тернових вінків
Наостанку проклятої ночі!

Не змінуйте тернових вінків
На блискучі вінки паперові,
Збережіть для майбутніх віків
Їх з червоними квітами крові.

24/X.21

Є

*

слова, що білі-білі,
Як конвалії квітки,
Лагідні, як усміх ранку,
Ніжносяйні, як зірки.

158/159

Є слова, як жар, пекучі
І отруйні, наче чад...
В чарівне якесь намисто
Ти нанизуєш їх в ряд.

20/I.1922

*

«...і в огні
її окрадену збудять...»

Т. Шевченко

*В*ітри і бурі весняні
Звалили камінь із могили,
В кривавім морі і огні
Її, окрадену, збудили.

В красі нетлінній, чарівній
Вона розкрила очі сині...
Лани й ліси вклонились їй,
Воскреслій мрії — Україні.

І мови рідної річки
Злились в одно широке море:
Дзвенять по-рідному пташки,
І степ по-рідному говоре!

Поглянеш в поле на жита:
Цвітуть в житах волошки сині,
І в небі квітка золота!
І небо — прапор України!

Як дзвони радісно гудуть!
Минула наша ніч осіння:
Ніде ні стогону не чує,
Ні тихих скарг, ні голосіння.

Злетівсь на свято цілий світ
І слів, здивований, шукає,
І Чорне море свій привіт
Гінцем крилатим посилає.

Шумлять смерекові ліси,
Кубань і Сян взялись за руки...
По вінця сповнені краси,
Стоять степи, сади і луки.

Весна! Прекрасна, чарівна,
Скрізь животворча, де не стане...
Очам здавалось, що вона
Уже ніколи не зів'яне!

160/161

...В кривавім морі і вогні
Її, окрадену, збудили...
Вітри і вихори страшні
Її в повітрі закрутили.

Над краєм дим пожеж і мла...
Внизу страшне криваве море...
На хвилях плавають тіла...
Орач ланів своїх не оре...

Але Вона... Вона живе!
Її вже дужче голос чути!
І хто скує життя нове,
Вітрами й бурями розкуте?!

Марії Заньковецькій

Вона пішла дорогою страшною,
Коли ще ранок наш не цвів,
Вона ішла царівною-весною
З далеких, радісних країв.

Де йшла Вона, там сходили троянди,
Куди дивилася — зірки.
Із сліз її займались діаманти,
З зітхань здіймалися чайки.

Це нам Вона степи й річки вквітчала,
Сади з опалами злила,
Могили рутою заслала —
І в небо кинула орла.

Хто чув її, той чув наш степ зелений,
Стояв у нашому гаю,
Той розумів наш біль і гнів шалений
І плакав в нашому краю.

Вона нам стежку протоптала
В країну сонця і тепла
І враз з мечем, як янгол, стала
І нас на гори повела!

5/II.23

*

О, збуди мою пісню, що спить,
Мов у казці старій королівна!
Хай, як пташка, вона затремтить,
Хай, як грім, загримить вона, гнівна.

162/163

Хай у сурму вона загримить
І збере весь народ під стягами.
О, збуди мою пісню, що спить
В моїм серці, закутім снігами!

Хай на крилах полине вона
На широкі степи України,
І повернеться вільна й ясна,
І волошки до ніг твоїх кине.

2/VII.1924

СЧ

*

е спиняй думок крилатих,
Хай летять в світі:
Безліч дивних див угледиш
Їх очима ти.

Обніми рукою землю,
Кров'ю обігрій,
Але духу, духу тісно
На землі малій.

Хай тобі людський мурашник
Наче рідний брат,
Але ти на світ широкий
Не дивись з-за ґрат.

В небо линь, де він прекрасний,
Соняшно ясний...
В раюванні дух свій світлий
З його саявом злий.

16/VI.28

П

О. Кобилянській

ривіт, уклін низький вам, Пані.
Колись давно, колись в тумані
На скелях, де живуть орли,
Коли ще тільки розвиднялось,—
Ви генціаною ніваліс
В пустелі білій розцвіли.

І сорок років з гір високих
Рої пелюсток синьооких
Ловили ми серед долин,
А мрії линули в простори,
Туди, туди — на сизі гори,
До недосяжних верховин.

Спасибі ж Вам, що в час розпуки
Ми вгору все ж здіймали руки
І не кляли життя й землі...
Стояла мряка над землею,
А ми очима і душею
Ловили промені у млі.

17/VI.28

164/165

Половці і Отрок

Рай наш половці руйнують,
Нападають на селян.
Топче ниви, палить села
Половецький дикий хан.

Кажуть, кров людську, гарячу
Любить пити хан Баняк,
Кажуть, тіла він не має,
А один лише кістяк.

Загорівся Володимир
І в бою без перепон
Розбиває військо хана
Й сто князів бере в полон.

Незабаром в ханстві Отрок
Половецьким ханом став.
Князь і Отрока подужав
І в полон його забрав.

І на нашій Україні
Отрок довгий час пробув.
Полюбив наш край і звичай,
А про рідний і забув.

Після смерті Мономаха
Шлють до бранця посланця,
Найславнішого у ханстві
Половецького співця.

І, шлючи його в дорогу,
Каже бранців рідний брат:
«Намовляй мого ти брата
Повернутися назад.

Коли слів він не послуха,
Проспівай йому сумну
Нашу пісню половецьку
Про кохану сторону.

Як і пісні не відчує
Любий брат мій, Отрок-хан,
Дай понюхати це зілля
Степу рідного — євшан!»

І співець прийшов і мовить:
«Хане, брат твій наказав,
Щоб тобі я рідну землю,
Степ зелений пригадав,

Щоб згадав тобі я славі
Січі в рідній стороні
І в пустелі неоглядній
Лет на дикому коні».

Відповів спокійно Отрок:
«Мило в рідній стороні,
Але й тут, на Україні,
Любо й весело мені.

Є і тут шалені коні,
І простори степові,
І хоробре, дуже військо,
І пригоди бойові!...»

І співець співає пісню
Вільну, дику, степову,
Стародавню половецьку,
Вічно свіжу і нову.

Та стояв, як камінь, Отрок
І дивився, як в вікні
Український вечір гасне.
І вмирає вдалині.

І співець, мов серце вирвав,
Вирвав — вихопив євшан!
Піднялися груди хана,
Затремтів, рвонувся хан.

І співцеві Отрок крикнув:
«О, мене ти напоїв,
Як цілющою водою,
Духом кинутих степів!

Наче пташка з клітки, серце
Рветься в рідну сторону,
Де на волі серед степу
Я неволю прокляну».

.....
Скільки отроків вернулось
В дні останні і до нас:
Ще святий огонь сумління
В їхнім серці не погас.

ОЛЕКСАНДР
ОТЕСЬ

О, принесіть як не надію,
То крихту рідної землі:
Я притулю до уст її
І так застигну, так зомлію.

ому
новім
печаль
мою...

Пісня сліпих

Етюд

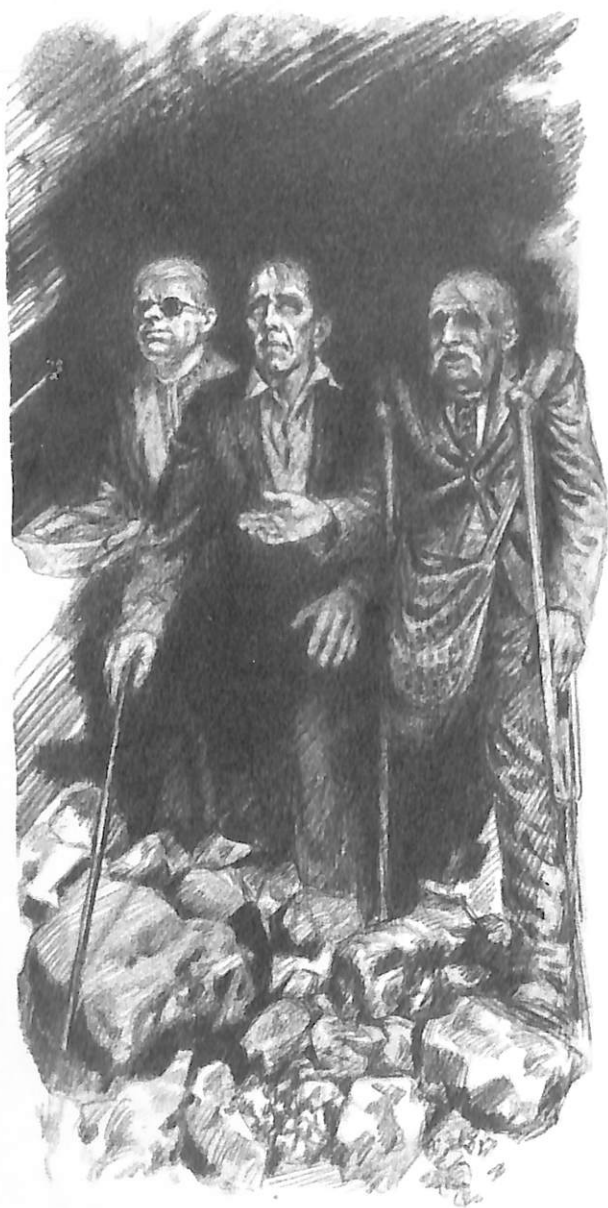
172/173

Дайте сліпим, дайте незрячим,
Дайте.
Дайте покараним праведним господом,
Дайте.
Світ нам застелено чорною хмарою,
Сонечко яснее ще нам не сходило....
Ой, до труни ж ми його не побачим...
Дайте сліпим, дайте незрячим.

Риплять вози, і ржуть коні,
Шумлять люди, як ті ріки.
То-то дива на ярмарку,
То-то дива буде!
Шумлять люди,
Як ті ріки.

Ми тільки плачем —
Бідні каліки...
Плачем, не бачим...
Дайте сліпим,
Дайте незрячим.

1908

*

*М*и плакали на цвинтарі, безсилі.
А скрізь жовтіли на землі
Потоптані знамена милі
І наші зламані шаблі.

174/175

І сотні нас з чужинцем побратались,
Втекли від нас в ворожий стан
І разом з ворогом знущались
З кривавих наших сліз і ран.

Свої — серця нам виривали,
Чужі — тесали нам хрести,
А ми дивились і не знали,
Куди нам з цвинтаря іти.

1908

На чужині
Пісня

Ой чого ти, тополенько,
не цвітеш,
Чом поживклу головоньку
хилиш-гнеш?
Чом з вітрами-парубками
не шумиш?
А змучена-засмучена,
Мов з нелюбим заручена,
все мовчиш?
Тільки часом до хмароньки
скажеш ти:
«Ой хмаронько, ой чаронько,
не лети.
Зірви з мене це листячко,
Це листячко — намистечко
без краси,
У рідную родиноньку,
На милую Вкраїноньку
віднеси».

1908

*

У
е зашумлять столітні верби,
не зашумлять...
Не зацвітуть поживклі луки,
не зацвітуть.
Не вернем ми літа дитячі
повік, повік...
Не підем ми волошки рвати
ніколи вже.
На призьбі ти сидиш совою
і серце рвеш,
А я іду в крові і ранах,
сліпий іду...
Дурна Надія мене тернами
кудись веде.

1908

176/177

Тіні

Куди піти,
 Куди втекти
 від голосу страшного?
 Тікаю я
 В ліси, в поля —
 і не втечу від нього.
 Біжу, а він
 Гуде, як дзвін,
 На смерть немов,
 Все — бев та бов...
 Коли ж стомлюсь,
 Спочить спинюсь,
 Бринять слова,
 І хтось співа:
 «Ой, не стій,
 Сину мій,
 Не топчи хоругов...
 Тут лилась моя кров,
 Тут я ранений впав,
 Як про тебе я дбав...
 Ти забув...
 Ти не був...
 Ти ховався по житах,
 По хлівах, по хатах.
 Ти, як злодій, ховався,
 Ти хотів і боявся...»
 І я з місця знімусь,
 І вперед понесусь
 А зо мною врівні

Щось летить і співає мені:
 «Ой синочку, порадищку,
 Ой, де ж ти був, мій зрадничку,
 Як в бік мене улучено,
 Як в'язано, і мучено,
 І топтано, і палено,
 І глиною привалено?
 Чому не йшов хоч віченьки
 Стулить мені на ніченьки?...»
 І я кричу
 І знов лечу, —
 Де люди, де огні...
 І легшає мені.
 ...На досвітках прядуть,
 Скрипки ведуть,
 Баси гудуть,
 Нічого їм не чуть...
 «Нічого вам не чуть?» —
 Питаюся у їх.
 В одмову крик і сміх.
 Я згодом обійдусь
 І з ними сам сміюсь...
 І нагло чую знов:
 «Ой, не смійсь, сину мій,
 Ще сміяться рано,
 Ще димить моя кров,
 Ще ятяться рани.
 Ой, постій,
 Сину мій!...»
 І я криком кричу,
 І із хати лечу,
 А зо мною врівні
 Щось біжить і співає мені...

*

В яких боях ти пам'ять розгубив,
В яким шинку ти сон-отруту пив,
Який стрілець тебе у очі влучив,
Хто так прибив тебе і змучив?

Травою ти послався і ростеш,
Як чорний крук, серця могил клюєш,
Бо ти забув, хто впав за тебе в бої
І де лежать твої герої.

Скажи ж, в яких лісах ти заблудив,
Коли себе ти, п'яний, загубив?..
Чи в тую січ, як ти з землі не знявся,
Чи в тую ніч, як з братом побратався?..

Сліпий... ти ходиш з смутком на чолі,
Кийком чогось шукаєш по землі...
І, що тобі так треба відшукати,
Ніяк не зможеш пригадати.

1908

*

Ой, була на світі та удівонька,
Трьох синів мала,
Ночі не спала,
Їх доглядала,
В чистім любистку синів своїх милих купала.

180/181

Що один з трьох синів звався Івашечко...
Бога не боявся,
Хати відцурався,
До панів найнявся,
Килимом під чоботи панські послався.

А що другий син звався Василечко...
Він потиху встав,
Скриню розрубав,
Скарби всі забрав,
Матір свою рідну, неньку свою бідну обікрав.

Що найменший з трьох синів був Незнаїчко...
Стріли його люди,
Розкололи груди,
На очі наклали полуди...
Ніколи ж він світу божого бачить не буде.

Прийшла мати до Івашечка,
Голодная, стала,
До вікна припала,
Плакала, ридала,
Руки свої схудлі простягала.

Вибіг синок, кричить, сердиться:
«Моя хата скраю,
Я тебе не знаю,
Іншу матір маю,
Її пою, її кормлю, її доглядаю».

Прийшла мати до Василечка.
Голодная, стала,
До дверей припала,
Плакала-ридала,
Василечком ріднесеньким сина уживала.

182/183

Вибіг синок, кричить, сердиться:
«Моя хата скраю,
Василя не знаю,
Інше ім'я маю.
Себе кормлю, себе пою, про себе й дбаю».

.....
Ой, додому вдова повернулася,
На землю упала,
Коси собі рвала,
Життя проклинала.
До сина свого до найменшого промовляла:
«Ходім, сину мій, ходім, синочку,
Зігнімось, як лози,
Станем на дорозі,
На лютім морозі,
Може, хто з прохожих зглянеться на наші
сльози».

Ідуть вони, тужать, степом, селами...
На їх голосіння
Дають їм каміння,
Лушпиння з насіння.
Велике ж твоє, Праведний, терпіння.

1908

П

*

Промінь в темряві-руїні
Нетерплячий, дивно ранній...
Я не знаю — перший він
Чи останній?!

Що се? Ранок, вечір, ніч?
Чом так тихо скрізь навколо?
Нащо промінь? З ним страшніш,
Він упав на мертво чоло...

Нащо промінь? Погасить!
Він пече криваві рани...
Хтось прокинувся голосить,
Хтось гризе свої кайдани...

1916

*

В

В журбі я сонцю не радію,
В сльозах не бачу я весни...
В душі ношу єдину мрію,
Одну її пещу, лелію,
Вночі і вдень єдині сни...
Це — край мій.

184/185

Коли вже ворога не буде,
Коли на рідний степ ступлю,
Тоді весна мене розбуде,
Тоді затопить сонце груди,
Тоді я пісню розіллю
Про край мій.

15.3.19

*

*Я*к жити хочеться! Несказанно, безмірно...
Не надивився я ні на зелену землю,
Ні на далекі сині небеса.

Я не наслухався ні шуму рік широких,
Ні шелесту лісів дрімучих, темних,
Ні голосу пташок, що вихваляють світ.

Я все життя горів на огнищу людському,
Я все життя неначе був розп'ятий
За злочин чийсь на вічному хресті.

Я все життя збирався тільки жити,
Дивитись, слухати і пити
Нектар із келиха краси...

14.5.19

*

*З*елений ліс, і май, і сонце,
І солов'ї в кущах,
А в нас, в нас сльози на очах...
О сонце!..

186/187

Чи висушиш ти сльози наші, сонце,
На сліпнучих очах?
Як сушиш роси на квітках,
О сонце!?

Чи вгледим ми і ліс, і май, і сонце
В коханому краю,
Де душу кинули своєю...
О сонце!

29.5.19

*

Іду, втечу на сизі гори,
Що з небом радісно злились,
Втечу в ліси, в стеги, в простори,
Куди в журбі я біг колись.

І там я пісню заспіваю,
Всім болем серця прокричу
Криваву пісню мого краю,
Його невтішного плачу.

29.5.19

*

Дивлюсь на пройдену дорогу,
І гнів, і жаль мене пече...
Але у нашу перемогу
Усе ж я вірю гаряче...

Як завтра день углядять люди,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша мрія процвіте.

3.7.19

188/189

В

*

отів би я піти через ліси дрімучі,
Через річки, яри і кручі,
До серця зранити себе
Об камені, терни колючі,
Аби углядіти тебе.

Аби лише на слід на твій напасти,
Устами чорними припасти
І остудить думки,
Землі з садів твоїх украсти
І згинуть на віки.

6.4.19

О

*

,принесіть як не надію,
То крихту рідної землі:
Я притулю до уст її
І так застигну, так зомлію...

Хоч кухоль з рідною водою!..
Я тільки очі напою,
До уст спрагнелих притулю,
Торкнусь душею вогняною.

12/IX.1921

190/191

О
*
чі — дві волошки в житі
На Вкраїні, там, у нас.
Коси — жмут ясний пшениці
На дорозі, там, у нас.

На дорозі під колеса
Взяв і кинув квітку хтось,
Як у нас на Україні
Взяв і кинув квітку хтось.

30/XII.1921

М
*
видко, швидко ми побачимось,
Рідна матінко моя...
Наговоримось, наплачемось...

192/193.

Розжену я хмари-тученьки
На пооранім чолі,
Обцілую твої рученьки...

Замету усі доріженьки,
Де ходила ти сумна,
Змию слізьми твої ніженьки...

Розкажу тобі, старесенькій,
З чим зустрівся я в житті,
Коли вийшов я малесенький...

Все розтрачено, розгублено,
Бо воно було людьми
Не шановано, не люблено...

І зберіг я тільки, ненечко,
Скарб один, що ти дала,
Золоте, як зірка, сердечко...

Виглядай мене в віконечко:
Незабаром я прийду.
Принесу я серце — сонечко...

6/V.1922

Голод

I

Проклятий, збуджений громами,
Підвівся, встав з землі
Й заскреготав голодними зубами
В гнилій, кривавій млі.

194/195

І він пішов, нестриманий, полями
До міст, до сіл, до хуторів,
Він нападав на все без тями —
І все без тями гриз і їв.

Він розривав бика руками,
Вівцю, як хліба шмат, ковтав,
Дітей малих з'їдав з кістками,
Не обминав дерев і трав.

Все з'їв. Тікати — не спаслися:
Догнав на горах, у лісах,
А тих, що в муках розп'ялися,
Він з'їв, голодний, на хрестах.

І враз самий лишився у пустелі,
Всміхнувся, зітхнув, на гору зліз
І написав огнем на скелі:
«Хліб, мир і воля — наш девіз».

29/III.1922

II.

Слухайте, слухайте крик із безодні,
Нашу молитву гарячу...
Ви, що обідали й ситі сьогодні,
Киньте хоч шкуру собачу!

Землю укрили ми трупом холодним,
Чорна земля посиніла...
Хліба нам, хліба нам, хліба голодним,
Вашої крові і тіла!

Як? Ви не знали, що впала посуха?!
Як? Ви не чули нічого?!
Де ж ваше серце, і очі, і вуха,
Де ж у вас крихта людського?!

М'ясо ви! М'яса нам, м'яса нам вволю!
Падло давно ми поїли.
Гляньте! По нашому чорному полю
Всюди розриті могили.

О, порятуйте, бо ми рятувались,
Кору ми їли і глину,
Людської крові із ран напивались,
Мати варила дитину!

Землю укрили ми трупом холодним,
Згляньтесь, о згляньтесь на муки...
Хліба нам, хліба нам, хліба голодним!
Хліба нам, хліба, звірюки!

13/V.1922

III.

Тиждень терпів я від голоду муки,
Плакав, ходив, простягаючи руки,
Врешті й ходити уже я не зміг,
Ледве дійшов і упав на поріг.

Встав би, підвівся... та зрадили сили...
Плакали діти, баби голосили.
Федір, мій син, на лежанці лежав...
Звісно, каліка: терпів і мовчав.

Рачки надвечір поліз я по двору,
Ледве добрався і вліз у комору,
Наче уже перемиг я й біду:
Істи не хочеться — смерті вже жду.

Вранці на другий день зирк! Аж у руки
Хтось мені суне кавалок макухи.
Хто це? Це ти, мій сусіда, Петро...
Бог хай віддячить тобі за добро!

Слина пішла... Затрусилися руки.
Боженьку милий! Кавалок макухи!
Де ти? Пішов вже. Аж нагло онук
Вихопив в мене кавалок із рук!

Хтів я схопитись, побігти, догнати,
Вирвати з рота! Навколішки стати...
Вже я підводжусь і падаю знов...
Впав непритомний, прокинувся — кров!

Мабуть, забився... Вже близько до краю...
Крутиться все навкруги... умираю...
В кого спитати б — чи з'їв хоч онук,
Може, і в нього хтось вирвав із рук.

14/V.1922

196/197

Ближче головоньку... Любий мій, спи...
Завтра ми підемо вдвох у степи.
Пташка співає там, бджілка гуде,
Батечко рідний, далекий нас жде.

Сядемо в полі ми втрюх на межі...
«Батечку рідний, нам все розкажи.
Де ти так довго в дорозі баривсь,
Де ти так в чистім степу закуривсь?»

Спи, моя біла пушинко легка,
Дам я сьогодні тобі молока.
Знову тече воно в грудях моїх.
Пий, моя пташко, бо пити не гріх.

О полилось, потекло по щоці...
Пий, це малина в моїм молоці.
Це я вишневого соку влила,
Щоб моя зірка рожева була.

Сил не стає... Ось де лихо-біда.
З ким же лишишся ти, квітко бліда?
Як же без мене ти будеш рости,
Хто тебе стане у люди вести;

В кого заснеш ти на теплім плечі,
Хто тебе вкриє рядом уночі?
Ні, я на муки тебе не віддам,
В лісі не кину голодним вовкам!

Мій ти! Не бійсь! Притулися і спи.
Вранці ми підем туди, у степи...
Пташка співає там, бджілка гуде,
Батечко рідний на конику жде.

13/V.1922

Ввечері голову вчора одрізала
Галі... дитині моїй,
Вдосвіта, вранці сьогодні поснідала...
Що це я, що це я? Боженьку мій!

Так, я одрізала пилкою голову,
Думала: м'ясо я з'їм...
Думала — м'ясо, а їла я коливо...
Коливо, коливо, бий мене грім!

198/199

Царство небесне їй. Ти не лишилася
В світі без мене сама,
Мати твоя не корилась, а билася,
Тільки... вже сили нема.

Людоньки!.. (Що це я — сплю?)
Вбила дитину свою!..
З холоду, з голоду я збожеволіла...
Людоньки!.. (Що це я — сплю?)

14/V.22

*

А к океан, глибока наша рана,
Як чорна ніч, скорбота наша чорна.
В яких лісах, в яких дрімучих пушах
Ми знайдемо цілюще зілля?

Хто допоможе нам нести на гору камінь,
Де світлий храм віки уже будуєм?
Вітри його із наших рук на півдорозі
вирвуть
І кинуть знов його в яри, в безодні.

Хто слово втіхи скаже нам в розпуці?
Навколо тільки дикий сміх лунає:
«В їх не було нічого і не буде!
Женить їх знов в залізні ярма!»

І ми самі вночі згубили братні руки
І заблудилися в лісах зневіри.
Як листя, нас метуть вітри по світу —
І топчуть по шляхах прохожих ноги.

Коли ж згори наш дзвін старий задзвонить
І полетить на крилах в кожну душу?
Коли з очей сліпих у нас поллються сльози,
Але уже не сльози мук гірких, а щастя?

3/VIII.1922

*

Тори залишила, кинула смереки,
Подалась за щастям у світи далекі...
Ой хіба ж до тебе сонце не всміхалось,
Поле не шуміло, килимом не слалось?

Ой хіба на тебе не дивились квіти,
Чи тобі не грали ввечері трембіти,
І вівчар не сходив в доли з полонини,
Щоб твій сміх почути в сутіні долини?

Чи тобі назустріч з кам'яної скелі
Не лились піснями струмені веселі
І не розсипались перлами ясними,
Щоб тебе забризкати, як русалку, ними?

Залишила гори, кинула смереки,
Подалась за щастям у світи далекі,
А безоке щастя по лісах блукає,
Мавку дні і ночі серед гір шукає.

4/XI.22

200/201

В

*

фіалки сліпий продає:
«Візьміть хоч за хліба кавалок!..»
Ах, серце розбите моє
Теж повне пахучих фіалок.

Вони не почули благань,
Не кинули хліба сліпому...
О серце розквітле, зів'янь:
Фіалок не треба нікому!..

М

*

ніжну-ніжну, як подих билини,
Я хотів би вам пісню сплести
Із проміння зорі, із ниток павутини,
Яких людським очам не знайти.

202/203

Я хотів би вас тихо приспати
На руці, на листочку трави,
І вві сні вам не сни, а метеликів дати,
Щоб спочили потомлені ви.

Я загоїти хочу вам рани
Не навіки чи роки — на мить...
Бо розмиють їх знов океани,
Бо ще буря і досі шумить.

3/III.23

Р

*

Коли б гора зневіри впала,
Коли б зажевілась мета,
Моя б ще сурма золота
Весняним громом пролунала.

204/205

Мовчу, мовчу. Кому співати?!
Цим фарисеям, крамарям?
Та кожний з них готов продати
Ще раз зруйнований наш храм.

Хіба розбудиш їх громами,
Хіба їх душі кам'яні
Запалиш, проймеш блискавками
Ти, весь палаючий в огні?!

О, ні! Єдина в них турбота —
Це хліб та гріш на чорний день,
Чужа для них твоя скорбота,
І плач, і гнів твоїх пісень.

Для них ти що? Страшна потвора,
Безсилий блазень, що упав,
Що криком-зойком ще учора
Заснуть їм міцно не давав.

Мовчу... Іду шляхом зневіри,
Тернами, кручами іду...
І капа кров з моєї ліри,
І квітне маком по сліду.

23/VII.24

Пісня

Ой чужино, чужинонько,
Зрадливая дружинонько!
Одружився я з тобою
Після січі, після бою.

Після січі, посічений,
Після бою, скалічений.
Пішов в хату — не топилося,
Хотів з'їсти — не варилося.

Хотів лягти і спатоньки,
Як десь, як там, у матінки,
А в головах на весілля
Не подушка, а каміння.

Ой вихори, не кидайте,
Сирим піском закидайте!
Орли, орли, в небі майте,
Мого тіла не займайте!

Хотів лиха позбутися,
Додомоньку вернутися —
Стоїть муром ліс дрімучий,
А за лісом гори-кручі.

Ой вихори, над ворогом
Метіть пилом та порохом!
А ви, орли, в небі майте,
Мою шаблю пригадайте!

1924

*

О, недурно в скорботах ми плачемо
На вигнанні в холодних світах,
Ми свої землі не побачимо...
Тільки, може, у мріях, у снах.

Тільки в снах її подих відчуємо,
Її муки, надії, жалі,
Тільки в снах затишних ми почуємо
Рідний голос святої землі.

І чому по світах ми блукаємо,
І який ми спокутуєм гріх,
Ми ніколи до суду не визнаємо
Від людей ні чужих, ні своїх!

25/1.24

206/207

*

В очеш ти, щоб пісню я для тебе склав
З запашних фіалок, з золотих купав,
Щоб її жмутами сонця переплів,
Напоїв росою, співом солов'їв.
Годі! З рук у мене випало перо...
Коломбіно, плаче твій старий П'єро.

Коломбіно! В серце ти заглянь моє...
Доля його люто вороном клює.
Як гвіздки — образи, як голки — жалі,
Як квітки зов'ялі — заміри мої.
Годі! З рук у мене випало перо...
Коломбіно, плаче твій старий П'єро.

25/IV.1924

*

Р оли б я знав, що розлучусь з тобою,
О краю мій, о землячко свята,
Що я, отруєний журбою,
В світах блукатиму літа, 208/209

Коли б я знав про муки люті,
Про сміх і глум на чужині,
Що в мене будуть руки скуті
І в мури замкнені пісні, —

Я попрощався б хоч з тобою,
До лона рідного припав,
Прислухався б до шуму трав
І зник...

Ні! Не пішов би я з ганьбою
Шукать ганьби на чужині...
На хрест?! Однаково мені!

*

У

Евже прийти, вклонитись і сказати:
«Простіть! Незрячий я утік...
Тепер прозрів... вернувся до хати...
Прийшов... спокутувать свій... гріх...»

Ні, ні! Ніколи, ні! Довіку!
Літа горітиму в огні,
Зроблю з себе старця-каліку.
Згнию, як лист, на чужині,

А не вернусь! В ганьбі, в покорі
Не принесу я каяття.
Хоч би колись в кривавім морі
Й розквітло радісне життя...

Мене б додому не пустили
Червоні ріки на полях,
Кругом розкрилися б могили
І стали тіні на шляхах.

Пожовклі кості застогнали б,
Розкрили б черепи уста
І руки вгору познімали б
Туди, де сяла їм мета.

Упала б мати на коліна
І, не вблагавши, прокляла...
О, ні!.. Не знімуть в її сина
Вінка тернового з чола!

*

У

ймають біль єдині сні,
У сні лише мій біль стихає.
Ні зір, ні сонця, ні весни
Без краю рідного немає.

Тут не співає ліс пісні,
Казок тут струміль не шепоче,
Тут не сміються ясні дні,
Тут не чарують сині ночі.

Тут, як в труні, нема життя!
Болять лише криваві рани,
Та плаче в грудях каяття,
Що кинув ти свій край коханий.

28/V.25

210/211

Р

*

Коли я вмер — забув, не знаю...
Я в чорній прірві забуття...
О краю мій, коханий краю,
Коли ж це стратив я життя?!

І скільки вже минуло років,
Як, мертвий, я лежу в труні,
Лежу, не чуючи пророків
І не палаючи в огні?..

І сниться сон мені: неначе
Десь на холодній чужині
Якийсь вигнанець гірко плаче
І заздрить мертвому мені.

4/X.25

В

*

то в час пожежі край свій кине
І, як боюн, в чужий втече,
Того весь вік огонь пече
І рідної проклін країни.

212/213

Не знайде той ніде притулку,
Не стріне усміху ніде,
Не вглядить в друзях порятунку,
Коли знесилений впаде.

Коли ж, зотлівши у провині,
Додому вернеться в свій край,
О друже-брате, не питай:
Умри, як можеш, на чужині!

23/II.26

П

Моїй матері

Писнилося, що я вернувся додому...
Іду, дивлюсь: мій край, моя земля,
Сміються в сонці золотому
Річки, і села, і поля.

Ось-ось прийду до хатоньки моєї,
Де мати жде мене й не жде.
Я скрикну «матінко!» до неї,
Вона на груди упаде.

І будуть литись теплих сліз потоки,
І в них бринітимуть слова:
«Я ждала, ждала цілі роки
І в'яла, сохла, як трава...»

Іду зеленою межею,
Кругом хвилюються жита,
І в'ється щастя над душею —
І на плечі нема хреста...

Прокинувся в морі раювання
І все збагнув і похолов...
Іду дорогою вигнання,
І по сліду моему — кров.

2/V. 1926

О

*

днаково: більше не жити —
Умерти чи край свій лишити:
Чужина — могила, чужина — труна,
Пустеля безплідна, холодна, нудна.

214/215

Щасливий є той, хто на полі в бою
Вирішує сміливо долю свою.
Впаде — як на небі блискуча зоря,
Щоб жити у струнах співця-кобзаря.

Лежить він на рідному полі віки,
Шумлять над ним трави і квітнуть квітки:
Він бачить, як правнук за плугом іде,
Як повно буяє життя молоде.

Чужина — могила, чужина — труна,
Душа на чужині як чайка сумна —
Літає і квилить в сльозах без гнізда:
Навік його змила бурхлива вода.

12/VIII.27

*

и вгледжу ще свою країну,
чи, може, тут, на чужині,
В зимі на вулиці загину
І дзвін не вдарить по мені.
Як ніч, майбутнє непрозоре...
На скелі я, навколо — море.

А як я легко б полетів,
Хоч і з розбитою душею,
Ген-ген над рідною землею,
Над сизим килимом степів.
Співає степ, і все співає.
В душі Еол на арфі грає.

У сні углядіти б свій край
І голос матері почути:
«О сину, сину мій, прощай!
Вже серце сповнене отрути».
Упав би з криком я до ніг
І все слізьми сказав, що зміг.

13/VIII.1929

З М І С Т

1. З ЖУРБОЮ РАДІСТЬ ОБНЯЛАСЬ...

Чари ночі	13
Любов	16
«Ти знов прийшла, щоб всі чуття холодні»	17
Іскра	18
«Ах, скільки струн в душі дзвенить!»	19
Айстри	20
«Ти зовсім мене не кохала»	21
«Гроза пройшла... зітхнули трави»	22
«Чому з тобою ми не хвили?»	23
«Вона ішла... але здавалося мені»	24
«Твої очі — тихий вечір»	25
«Раз високо над горами»	26
«Глянь, мій милий, скільки вроди»	27
«Порвалися струни на арфі...»	28
«Люблю її, зову своєю»	29
«З журбою радість обнялась...»	31
«Ти з'являєшся, як ранок...»	32
«Я не зазнав тих ніжних ласк і слів»	33
«Як вінки плела ти з квітів»	34
«Коли на крилах ночі»	35
«Одну, я любив за веселість»	37
«Небо блакитне, зелена земля»	38
«Не беріть із зеленого лугу верби»	39
«В пісні муки, в муці щастя»	40
«Ти в ту ніч другим зоріла»	41
«Скоро сонце засміється»	42
«Нащо, нащо тобі питати»	43
Над колискою (Пісня матері)	45
«Не забуду я... о ні!»	47

- «Коли тебе розлюбе мила» 48
 «Зустрітися, щоб зразу розлучитись» 49
 «Небо з морем обнялося» 50
 «Лився спів колись у мене» 51
 Моїй матері («Мати, мати! Не журися») 53
 «Розквітлу папороть шукаєш ти в лісах» 55
 В степу 56
 «Стань, дівчино, стань!» 57
 З Ясамані 58
 «Нічого не скажеш — і я не скажу» 59
 «Постій — не йди! Нащо питати» 60
 «Коли б сказав я: «Пташко!» 61
 «Про мене ти забула» 62
 «Так, як Данте любив Беатріче» 63
 Ти не прийшла 64
 «Гніздо? Чи хмари, і вітри» 65
 «Чуєш, чуєш стогін мій» 67
 «Роси, роси, дощику, ярину» 68
 «Тільки далеко від тебе» 69
 «Люблю! Як в перший раз люблю» 70
 «Ти біла моря... Хотів би стати» 71
 «Хочу я троянди, що цвіте в саду...» 72
 «В кафе, наповненім юрбою» 73
 «Вмерла моя казка. З нею вмерла й ти» 74
 «Вона горить вечірньою зорею» 37
 «Принесла мені весна» 76
 «Прийдуть ще дні для журби» 77
 П. Д. («Ви сказали кобзу взяти») 79
 «Ти до мене прийдеш рано» 80
 «Серед поля попід небом жито жала» 81
 «Вчора жито жала» 83
 Плач Ярославни 85

II. БУДЬ МЕЧЕМ МОЇМ!..

- «О слово рідне! Орле скутий!» 91
 «Кожний атом, атом серця» 92
 «Я сонця жду, і сонце зійде» 93
 «Прокляття, розпач і ганьба!» 94
 «Жита з волошками, і луки, і гаї» 95

- «Не слів мені, а стріл крилатих, вогняних!» 97
 «Для всіх ти мертва і смішна» 98
 «Ой, не квітни, весно, — мій народ в кайданах» 99
 «Хтось ударив без жалю по серці моїм» 100
 «Єсть квіти такі, що ніколи не квітнуть» 101
 «Ой і пишно ж розцвіли ви» 102
 «О, правда! Мій народ смішний безкрає...» 103
 «Нехай, як грім, гудуть гармати» 104
 «О, ще не всі умерли жалі» 105
 «Везли їх, зраних в борні з солдатами» 107
 «Ти смієшся!.. Годі, брате» 108
 «Як прекрасна царівна у казці старій» 109
 «Хіба не бачите, що небо голубіє» 110
 «Доки ви будете ждять, кам'яні» 111
 «Щоденно ворони летять» 112
 «Даремне все... і голос єсть, і кобзу маю» 114
 «Душа співа, як все співає...» 115
 «Народ, як мертвий, спить без снів» 116
 «В міщанській одіжі і в рідному вінку» 117
 «В країні мертвій і безплідній» 119
 «Колись здавався ти мені орлом підтятим» 120
 І ви покинули... 122
 «На цвинтар сумно не ідть» 123
 «Нестись би плачу, летіти б крику» 124
 «Ми останні вже весла ламали» 125
 «Вийди, змучена людьми» 126
 «Косять коси» 129
 «Хто зберіг любов до краю» 131
 «Садок. Пани. Московська мова...» 132
 «Глузуйте, кпть над рідною землею» 133
 «Коли б ми плакати могли» 134
 «Кричи, паяце, смійсь, байдужий!» 135
 «І де ми сили беремо» 136
 «Хтось близький-близький приснився» 137
 «Лебеді плавають! Лебеді плавають» 138
 «Не нам, не нам, осміяним, сміятись» 139
 «В долини тихий сон летить» 141
 «Надії всі поховані тобою» 142
 «Зима... і пролісок блакитний!» 143
 «Не голосу — громів небесних!» 145

- «Знов лечу я над степами» 146
 «Не треба струн! Меча мені гостри» 147
 «Про світ ви марили, і ось світає...» 148
 «Воля!? Воля!? Сниться, може?» 149
 «Схід сонця зустріти я вийшов у поле» 150
 Лебідь 151
 «Радійте, співайте пісні голосні» 153
 «Слухайте, слухайте! Сурма гримить» 154
 «Я стояв в саду розквітлім» 155
 «В моїй душі не сходе сонце» 157
 «Із старих і майбутніх віків» 158
 «Є слова, що білі-білі» 159
 «Вітри і бурі весняні» 160
 Марії Заньковецькій 162
 «О, збуди мою пісню, що спить» 163
 «Не спиняй думок крилатих» 164
 О. Кобилянській 165
 Половці і Отрок 166

III. КОМУ ПОВІМ ПЕЧАЛЬ МОЮ...

- Пісня сліпих (Етюд) 173
 «Ми плакали на цвинтарі, безсилі» 175
 На чужині (Пісня) 176
 «Не зашумлять столітні верби» 177
 Тіні 178
 «В яких боях ти пам'ять розгубив» 180
 «Ой була на світі та удівонька» 181
 «Промінь в темряві-руїні» 184
 «В журбі я сонцю не радію» 185
 «Як жити хочеться! Несказанно, безмірно...» 186
 «Зелений ліс, і май, і сонце» 187
 «Піду, втечу на сизі гори» 188
 «Дивлюсь на пройдену дорогу» 189
 «Хотів би я піти через ліси дрімучі» 190
 «О, принесіть як не надію» 191
 «Очі — дві волошки в житі» 192
 «Швидко, швидко ми побачимось» 193
 Голод 195
 I («Проклятий, збуджений громами») 195

- II («Слухайте, слухайте крик із безодні») 196
 III («Тиждень терпів я від голоду муки») 197
 IV («Ближче головоньку... Любий мій, спи...») 198
 V («Ввечері голову вчора одрізала») 199
 «Як океан, глибока наша рана» 200
 «Гори залишила, кинула смереки» 201
 «Фіалки сліпий продає» 202
 «Ніжну-ніжну, як подих билини» 203
 «Коли б гора зневіри впала» 205
 Пісня («Ой чужино, чужинонько») 206
 «О, недурно в скорботах ми плачемо» 207
 «Хочеш ти, щоб пісню я для тебе склав» 208
 «Коли б я знав, що розлучусь з тобою» 209
 «Невже прийти, вклонитись і сказати» 210
 «Уймають біль єдині сні» 211
 «Коли я вмер — забув, не знаю...» 212
 «Хто в час пожежі край свій кине» 213
 Моїй матері («Приснилося, що я вернувся до-
 дому...») 214
 «Однаково: більше не жити» 215
 «Чи вгляджу ще свою країну» 216

Литературно-художественное издание

ЛИРИКА

Составитель
Яременко Василий Васильевич
Киев,
издательство
«Радянський письменник»
На украинском
языке

Художний редактор
Н. В. М'яковська
Технічний редактор
Л. М. Бобир
Коректор
С. І. Слабошевська

ИБ № 2864

Здано на виробництво
01.03.89

Підписано до друку
12.07.89.

Формат 84 × 90^{1/32}.

Папір офсетний № 1.

Гарнітура Банниковська.

Офсетний друк.

9,8 умовн. друк. арк.

14,18 умовн. фарбовідб.

5,08 обл.-вид. арк. Тираж 28 000 пр.

Зам. 9 — 103.

Ціна в оправі 86 к.

Видавництво

«Радянський письменник».
252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52.

Текстові діапозитиви
виготовлені на Головному підприємстві
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»
Київська книжкова фабрика «Жовтень»
252053, Київ-53,
вул. Артема, 25.

ББК 84Ук1-5
О-25

Книгу
выдающегося украинского поэта
Александра Олеся (1878—1944), прослав-
ленного мастера лирического стиха, со-
ставили лучшие его интимные стихотво-
рения. Многие из них имели достаточно
широкую популярность в народе, отдель-
ные стали песнями. Такие глубоко лири-
ческие вещи, как «Астры», «С печалью
радость обнялась», «Ах, сколько струн в
душе звенит», «Чары ночи» («Смеются,
плачут соловьи»),
и много других взволнуют
и наших молодых современников.

О 4702640102-130
М223(04) — 89 11.89

ISBN 5-333-00329-7

© Видавництво
«Радянський письменник», 1989

